

BIJLAGE FF.

VERSLAGEN

over het jaar 1914 aan de Regeering uitgebracht betreffende de in dat jaar van Rijkswegen gesubsidieerde gemeentelijke en bijzondere scholen voor zwakzinnigen.

- I. Openbare school te Arnhem.
- II. Openbare school te Dordrecht.
- III. Openbare scholen te 's Gravenhage.
- IV. Openbare school te Leiden.
- V. Openbare scholen te Rotterdam.
- VI. Openbare school te Haarlem.
- VII. Openbare school te Utrecht.
- VIII. Bijzondere school te Ermelo
(van de Vereeniging tot Opvoeding en Verpleging van Idioten en Achterlijke Kinderen, gevestigd te Utrecht).
- IX. Bijzondere school te Renkum
(van de Vereeniging tot het verzorgen, opvoeden en onderwijzen van Zwakzinnige Kinderen, gevestigd te Utrecht).
- X. Bijzondere school te Rotterdam
(van de Vereeniging voor Christelijk Onderwijs aan Zwakzinnige Kinderen te Rotterdam, gevestigd te Rotterdam).
- XI. Bijzondere scholen te Amsterdam
(van de Vereeniging voor spraakgebrekkige en achterlijke kinderen, gevestigd te Amsterdam).
- XII. Bijzondere school te Amsterdam
(van de Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke Scholen voor Zwakzinnigen te Amsterdam).
- XIII. Bijzondere school te Maastricht
(van het Zedelijk Lichaam onder de zinspreuk „Sub praesidio Beatae Mariae Virginis, sine macula conceptae”, gevestigd te Maastricht).

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone School voor Lager Onderwijs te Arnhem.

I.

Inlichtingen van algemeen aard.

Onderwijs. In de organisatie van het onderwijs werd in het afgelopen jaar geen wijziging gebracht. Van bijzondere methoden, afwijkend van vroeger gevolgde, werd geen gebruik gemaakt.

Aan 15 leerlingen is buiten de gewone schooluren spreekonderwijs gegeven. Vijf zijn van hun gebrek genezen, vijf in zooverre, dat zij het volgend jaar wekelijks nog enkele lessen behoeven om te voorkomen, dat zij in hunne oude fouten terugvallen, vijf zijn nog niet genezen.

Klassen-indeeling. In het begin van het jaar telde de school één 2de leerjaar, één 3de, één 4de, één 5de en twee 6de leerjaren. Lang niet alle leerlingen der hoogste twee klassen verlieten de school. De minst ontwikkelden bleven. Gelukkig! Eene herhaling, eene betere vastlegging en een weinig uitbreiding der leerstof was voor hen zeer noodig. De overblijvenden konden tot één klasse vereenigd worden, welke uiteraard nogal uiteenlopende elementen bevatte, doch het is gelukt hen zoover te brengen, dat aan het eind van het jaar eene goede klasse van bij elkaar passende leerlingen was verkregen.

Op 1 Mei werd eene nieuwe klasse opgenomen. De school telde bij het begin van den nieuwen cursus, dus één 1ste leerjaar, één 3de, één 4de, één 5de en twee 6de leerjaren. Door vergroting der school konden op 2 November weer 2 klassen aangenomen worden, zoodat de school op het eind van het jaar telde: twee 1ste leerjaren (eerste halfjaar), één 1ste leerjaar (tweede halfjaar), één 3de, één 4de, één 5de en twee 6de leerjaren, te zamen dus 8 klassen.

Hoewel het nieuw aangebouwde gedeelte der school eerst op 1 December in gebruik genomen kon worden, werden toch reeds op 2 November, — 1 November viel op Zondag — twee klassen opgenomen met het oog op de aanneming en verhooging van leerlingen op de gewone lagere scholen. Gedurende de maand November zijn, na goedkeuring van den districtsschoolopziener, twee klassen, en wel de hoogste twee, ondergebracht in een leerstaand lokaal eener in de onmiddellijke nabijheid liggende openbare lagere school.

Leerplan, leervakken. Het leerplan omvat de vakken a—d, h—k, aanschouwings- en zaakonderwijs, benevens slöjd.

In de hoogste klasse wordt iets verteld van bekende personen uit onze geschiedenis, terwijl ook iets geleerd wordt van de aardrijkskunde, zoodat de namen der provinciën, eenige groote steden en enkele rivieren bekend zijn.

De schooltijden zijn van 9—11½ en van 2—3½. De morgenschooltijden worden 2 keer, de middagschooltijden 1 keer door een kwartier pauze onderbroken. Op Woensdag- en Zaterdag-

middag is er geen school. De vacantiën waren: Paaschvacantie 1½ week, zomervacantie 4 weken, van omstreeks half Juli tot half Augustus, Kerstvacantie 2 weken.

Resultaten. De resultaten van het onderwijs waren bevredigend. Op een enkele uitzondering na bereikten de leerlingen, die uit de hoogste klas ontslagen werden, het voor gestelde doel, d.w.z. zij konden een eenvoudig boek lezen, met geheele getallen rekenen tot 1000, het dagelijksch gebruik van geldstukken, maten en gewichten was hun bekend; zij konden goed duidelijk, sommigen zelfs zeer net schrijven; zonder grove fouten een eenvoudig opstelletje maken of een eenvoudig briefje schrijven.

Elf leerlingen, 8 jongens en 3 meisjes, verlieten van uit de hoogste klas de school. De meisjes kwamen in de gezinshuishouding; van de jongens werden 3 loopjongen, 1 smid, 1 bankwerker, 1 tuinman-bloemist, 1 kwam op een poetsdoekenfabriek, 1 op eene machinefabriek.

Leerlingen, maatschappelijke kring, schoolgeld. De op 2 November aangenomen leerlingen zijn zoodanig ingedeeld, dat één klasse is gevormd van intellectueel laagstaanden op eene andere, die iets beter is. De eerstgenoemde bevat zwakzinnigen in ergen graad en verscheidene ernstige stamelaars, waaronder een paar kinderen, die bovendien op school lastig, op straat ondeugend, thuis onhandelbaar zijn. Het is te verwachten, dat de vorderingen dezer klasse zullen blijven beneden die der parallelklasse.

Over 't algemeen was het gedrag der leerlingen in de school zeer goed. Sommigen zijn op straat en thuis vaak ondeugend en veroorzaken veel zorg.

Het meerendeel der leerlingen behoort tot den mingegoe-den stand. Van de 121 leerlingen, die op 31 December 1914

schoolgingen, betaalden 8 het volle schoolgeld van f 6 's jaars, 11 het verminderd schoolgeld van f 3 's jaars, en waren 102 kosteloos geplaatst.

Geneeskundig onderzoek. Het geneeskundig onderzoek geschiedde door de drie schoolartsen op dezelfde wijze als vorige jaren. Ook door de dit jaar gehouden onderzoeken bleek weer, dat het aantal lichamelijke afwijkingen der leerlingen groot is.

Aantal leerlingen. Op 1 Januari 1914 bedroeg het aantal leerlingen 93. In den loop van het jaar zijn 44 leerlingen ingeschreven, terwijl 16 leerlingen zijn afgeschreven. Op 31 December 1914 bedroeg het aantal leerlingen dus 121.

Personeel. Door de vergroting der school is het personeel uitgebreid. Benoemd zijn tot onderwijzeres: mej. E. A. R. van der Feltz van der Sloot te Boskoop, en tot onderwijzer de heer H. J. van Zon, te Leiden. De eerste treedt 1 Januari 1915 in functie, de laatste 1 Februari 1915. Daar de twee nieuwe klassen op 2 November zijn opgenomen, zijn twee tijdelijke onderwijzeressen aangesteld: mevr. W. van Geuns-Tonneman en mej. E. J. van IJsendijk.

Aan deze benoemingen heeft de districtsschoolopziener zijne goedkeuring verleend.

Een der onderwijzers, de heer A. Tonneman, heeft wegens zijne benoeming tot onderwijzer aan eene school voor zwakzinnigen te Amsterdam zijn ontslag aangevraagd en verkregen met ingang van 1 Februari 1915.

De onderwijzer O. E. Buschhaus behaalde het diploma slöjd B.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het personeel, dat in den loop van het jaar aan de school werkzaam was.

Betrekking.	Naam.	Datum van infunctietreding.	Akten van bekwaamheid.
Hoofd	J. van Woerkom	1 Jan. 1908	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; slöjd A.
Onderwijzeres (plaatsv. hoofd)	H. Mulder	11 Febr. 1908	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; nuttige handwerken.
Onderwijzer	A. Tonneman jr.	1 Febr. 1909	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; gymnastiek; handtekenen; slöjd A en B.
Onderwijzer	B. Bakker	1 Sept. 1909	Hoofdontd.; vrije en orde-oef., slöjd A.
Onderwijzer	S. Modderman	1 Mei 1910	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; slöjd A; Fransch l. o.
Onderwijzer	O. E. Buschhaus	13 Febr. 1911	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; slöjd A en B.
Onderwijzeres	H. C. C. Biermasz	1 April 1911	Hoofdontd.; vrije en orde-oef.; nuttige handw., Fransch l. o.; slöjd A.
Onderwijzeres (tijdelijk)	W. van Geuns-Tonneman	1 Nov. 1914	Onderw.; vrije en orde-oef.; nuttige handwerken.
Onderwijzeres (tijdelijk)	E. J. van IJsendijk	1 Nov. 1914	Onderw.; vrije en orde-oef.; nuttige handw.; Fransch A. (M. O.).

Gebouw. Daar de laatste jaren telkens kinderen wegens plaatsgebrek moesten afgewezen worden, is de school vergroot. Aan het bestaande gebouw is een vleugel aangebouwd, bestaande uit 3 klasselokalen, eene spreekkamer, eene wachtkamer voor de ouders, wier kinderen onderzocht worden, en eene leermiddelenkamer. Aan het einde van de gang in dit gedeelte bevinden zich privaten, een urinoir met automatische waterdoorspoeling, benevens waschbakken en drinkfontein-tjes. Behalve deze aanzienlijke uitbreiding zijn ook in het oude gedeelte eenige belangrijke verbeteringen aangebracht. Een der bestaande lokalen is door het wegbreken van een tus-schenmuur en het bijtrekken van eene aangrenzende berg-

plaats vergroot kunnen worden en ingericht tot lokaal voor houtarbeid. De vroegere spreekkamer is verbouwd en ingericht tot badkamer met warmwaterdouches. Elke douche is aangesloten aan de waterleiding en levert binnen enkele minuten warm water.

De school bevat thans 8 klasselokalen, een gymnastiek-lokaal, een dubbel lokaal voor kartonslöjd, een lokaal voor houtslöjd, spreekkamer, wachtkamer, leermiddelenkamer, badkamer, kamertje voor de conciërge-werkvrouw.

Ook is een begin gemaakt met het van binnen verven van het geheele oude gedeelte der school, welk werk op het einde

van het jaar nog niet was geëindigd, en waarmede dus in 1915 wordt voortgegaan.

Schoolmeubelen, leermiddelen. De vergroting der school bracht ook mede eene aanzienlijke vermeerdering der schoolmeubelen. Nieuw aangeschaft zijn 32 éénpersoonsbanken, 2 boekenkasten, 1 kast ten dienste van het onderwijs in de nuttige handwerken, bordstellingen, platenkasten; in het lokaal voor houtarbeid: 2 groote kasten en gereedschappenrek, terwijl daar ook is gemaakt een houtozeldertje tot berging van het benodigde werkhout.

Ook is de verzameling leermiddelen uitgebreid, benevens de bibliotheek ten behoeve van het personeel.

Verscheidene leermiddelen zijn door het personeel zelf gemaakt, o. a. platen voor het aanvankelijk leesonderwijs, platen voor het taalonderwijs, verschillende leermiddelen voor oefeningen voor zinsontwikkeling.

Met de leerlingen van verschillende klassen werden weder schoolwandelingen gedaan. De leerlingen der hoogste twee klassen hebben een reisje gemaakt naar Den Haag en Scheveningen.

Verscheidene kinderen ontvingen weder vanwege de vereeniging „Kinderkleeding” onderkleeren; sommigen kregen geregeld klompen. Ook namen er weder verscheidene deel aan de voeding, verstrekt door de vereeniging „Kindervoeding”.

Omtrent het schoolverzuim valt hetzelfde te vermelden als vorige jaren. Het willkeurig verzuim bepaalde zich in hoofdzaak weder tot enkele onverbeterlijken en onverschilligen.

Arnhem, Februari 1915.

Burgemeester en Wethouders van Arnhem,

VAN HEEMSTRA.

De Secretaris,

VAN ESSEN.

II.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone Lagere school te Dordrecht.

Het jaar 1914 ging voorbij zonder eenige gebeurtenis, welke voor de school directe gevolgen had. Geen nieuwe klasse werd gevormd, zoodat het aantal klassen tot twee beperkt bleef.

Van te meer belang waren echter eenige besluiten, in den loop van het jaar genomen, waarvan de gevolgen zich eerst in de toekomst zullen doen gevoelen.

Zoo werd op 29 September 1914 door den Raad een wijziging in de verordening voor de buitengewone lagere school aangebracht, ten doel hebbende, de school, thans 3-klassig, in een 4-klassige te veranderen, zoodat de leerstof voortaan over 4 klassen zal worden verdeeld. De Raad ging daartoe over in verband met het reeds in het vorige jaarverslag vermelde betrekkelijk groote aantal afwijzingen van kinderen, die wel voor plaatsing in aanmerking komen, doch enkel wegens gebrek aan plaatsruimte niet kunnen worden toegelaten. Het ligt in het voornemen op de tot dusver gevolgde wijze geleidelijk door te gaan met de vorming van klassen, zoodat in den loop van 1916 de 4de klasse zal kunnen worden aangenomen.

Van belang is voorts nog het Raadsbesluit dd. 3 November 1914, waarbij de positie van het onderwijzend personeel werd verbeterd in dien zin, dat ook de dienstjaren, bij het lager onderwijs doorgebracht, voor de helft zullen medetellen bij de berekening van den diensttijd, welke voor de bepaling van het salaris in aanmerking komt. Te voren werd slechts in rekening gebracht de diensttijd aan dergelijke buitengewone lagere scholen.

Ten slotte dient te worden aangestipt de invoering der schoolbaden, als onderdeel van het leerplan, dat daartoe in den aanvang van het jaar door ons in overeenstemming met den districtsschoolopziener werd gewijzigd. Sedert Juni maakt het groote meerendeel der kinderen (slechts drie ouders hadden tegen den maatregel bezwaar) onder leiding van het onderwijzend personeel op kosten der gemeente gebruik van het volksbadhuis, een door particulieren beheerde instelling. Het baden (douche) geschiedt elken Vrijdag, gedurende een half uur. De noodige tijd kon op leerplan en lesrooster daarvoor worden ingeruimd door opoffering van een kwartier pauze en een kwartier handenarbeid, of, voor de meisjes der 2de klasse, van een kwartier nuttige handwerken.

Met betrekking tot de resultaten van het onderwijs kan worden medegedeeld, dat de kinderen uit de hoogste klasse, die thans 3½ jaar de school hebben bezocht, in vorderingen gelijk staan met leerlingen uit het begin van het 3de leerjaar van de gewone school. De kinderen uit de laagste klassen, die twee jaar de school bezochten, staan in vorderingen gelijk met de leerlingen aan het einde van eene 1ste klasse eener gewone lagere school.

Ijver en gedrag der kinderen geven tot bijzondere opmerkingen geen aanleiding. De geest kan ook nu weer uitstekend worden genoemd.

Het leerplan onderging geen andere wijziging dan die, welke hiervoor is vermeld.

Het aantal leerlingen bedroeg aan het einde van 1913 31. Door toelating van een nieuwen leerling op 19 Januari 1914 werd het getal op 32 gebracht, in welk aantal sedert geen wijziging kwam.

Op 31 December 1914 was een der leerlingen 8 jaar oud, 6 hadden den leeftijd bereikt van 9 jaar, 10 dien van 10 jaar, 7 dien van 11 jaar, 5 dien van 12 jaar en 3 dien van 13 jaar.

De verordening op de schoolgeldheffing onderging geen wijziging.

Voor 2 leerlingen wordt f 1,25 per maand betaald, voor 1 leerling 20 cents per week, voor 13 leerlingen 10 cents per week, terwijl het overige 16-tal de school kosteloos bezoekt. Het meerendeel der kinderen behoort dan ook tot den onvermogenen of den mingevoenen stand.

Het geneeskundig toezicht werd gedurende het geheele jaar 1914 uitgeoefend door den heer dr. H. W. van Rhijn. Bijzonderheden deden zich bij de leerlingen niet voor.

Als leerkrachten bleven aan de school verbonden de heer A. H. D. Wepster, hoofd, en mej. J. M. Hartmans, onderwijzeres, die met ingang van 1 April 1914 definitief werd benoemd. Voorts waren ook in 1914 twee kweekelingen werkzaam voor het verrichten van allerlei kleine diensten, het teekenen van platen, het doen van spoedboodschappen, enz.

Het gebouw onderging een verbetering wat betreft de privaten en de urinoirs, welke van waterspoeling werden voorzien.

De leermiddelen werden uitgebreid met de serie „Nog bij Moeder”, van J. Ligthart. Voor het onderwijs in rekenen werden aangeschaft maten voor natte en droge waren, benevens een weegschaal met toebehooren, voor het zaakonderwijs enkele van Bottema's rijen, voor het onderwijs in slöjd een weeftoestel. De schoolbibliotheek werd aangevuld met 3 vaktijdschriften en enkele studiewerken.

Het schoolverzuim was ook dit jaar vrij groot te noemen. Voor één leerling werd de hulp van den Voogdijraad ingeroepen, ten einde op de ouders op deze wijze eenigen aandrang tot grootere medewerking uit te oefenen. Inderdaad is daardoor het verzuim van dezen leerling veel minder geworden.

In 1914 werden 2 leerlingen uitgezonden met de kolonie der zwakzinnigen te Oudenbosch. Beiden gingen lichamelijk goed vooruit, terwijl ook op verstandelijk gebied een beslist gunstige invloed merkbaar was.

Dordrecht, 31 Maart 1915.

Burgemeester en wethouders van Dordrecht,

H. J. WICHERS, burgemeester.

Mr. D. VAN HOUTEN JZ., secretaris.

III.

VERSLAGEN over het jaar 1914 omtrent de Buitengewone Scholen voor Lager Onderwijs (scholen voor zwakzinnigen) aan de Hooftskade, de Teniersstraat en de Badhuisstraat te 's Gravenhage, (uitgebracht door de hoofden der scholen aan Burgemeester en Wethouders).

School aan de Hooftskade.*Inlichtingen van algemeenen aard.*

Het onderwijs. Het onderwijs aan de school werd zooveel mogelijk concreet, praktisch en individueel gegeven. Inzonderheid werd getracht door herhalen en inprenten het gedeelte leerstof, dat noodzakelijk geacht mag worden voor het praktische leven, tot eigendom der leerlingen te doen worden.

Het doel toch moet zijn aan de leerlingen een afgerond geheel te geven, zoodat zij, die de school geheel hebben doorlopen, zich in de maatschappij kunnen redden. Ook de ontwikkeling van de handvaardigheid in praktische beteekenissen en de zorg voor de lichamelijke ontwikkeling namen bij het onderwijs een voornamelijk plaats in. Eveneens treedt meer dan op de gewone scholen de zedelijke opvoeding op den voorgrond en wordt zin voor orde en netheid zooveel mogelijk aangekweekt.

Klasse-indeeling. De school telt 10 klassen en wel twee eerste, tweede, derde, vierde leerjaren, een vijfde en een zesde leerjaar.

Leerplan en leervakken. In het leerplan zijn de volgende vakken opgenomen: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsche taal, zaak-onderwijs, zingen, teekenen, gymnastiek, aardrijkskunde, vaderlandse geschiedenis, nuttige handwerken en handenarbeid (karton-, klei- en houtarbeid).

Wat de hoofdvakken betreft, moeten de leerlingen het zoo ver brengen, dat zij een eenvoudig boek kunnen lezen, met geheele getallen kunnen rekenen tot 1000, het dagelijksch gebruik van geldstukken, maten en gewichten moet hun bekend zijn en zij moeten zonder grove fouten een briefje kunnen schrijven.

De lesuren bedragen 21 per week. De morgenschooltijd wordt door een half uur pauze, de middagschooltijd door een kwartier pauze onderbroken. Op Woensdag- en Zaterdagmiddag is er geen school.

De vacantiën zijn:

ongeveer 10 dagen met Kerstmis.

1 week met Paschen.

1 week met Pinksteren.

3 weken in den zomer.

1 week in den herfst.

Bij deze regeling heeft het beginsel voorgezet, dat voor zwakzinnigen meer vacantiën dan voor leerlingen aan gewone scholen gewenscht zijn.

Bovendien op den verjaardag van H. M. de Koningin, dien van H. M. de Koningin-Moeder en dien van Z. K. H. den Prins der Nederlanden.

Resultaten. De leerlingen, welke uit de hoogste klasse ontslagen werden, bereikten het voorgestelde doel.

Leerlingen.

Leeftijd. De oudste leerling is 14 jaar, de jongste 7 jaar.

Maatschappelijke kring. Vrijwel zonder uitzondering zijn de leerlingen uit de arbeidende klasse.

Schoolgeld. Het schoolgeld bedraagt 35—40 gld. per jaar of 15—20 ct. per week. Een aantal leerlingen bezocht kosteloos de school.

Geneeskundig onderzoek. Bij de opnemingen worden de leerlingen geneeskundig onderzocht door den aan de school ver-

bonden psychiater dr. Wijsman. Zoo noodig behandelt deze de leerlingen geneeskundig tijdens hun verblijf op school.

Onderwijzend personeel.

Aan de school zijn 2 onderwijzeressen en 9 onderwijzers verbonden, nl. de dames M. J. G. Rinkema en H. Sobels en de heeren: A. Broekhuysen, F. Fries, W. D. Hoogwater, G. C. Broekhuysen, I. van Rij, H. van As, P. Linthorst, J. W. H. Schäffer en J. H. Nubé.

Mej. H. Sobels is hoofdzakelijk belast met het onderwijs in handwerken, terwijl den heer H. A. Wegerif de begeleiding van de gymnastiek met pianomuziek is opgedragen.

Het hoofd der school is de heer P. H. Schreuder Jr.

Aangezien de onderwijzers I. van Rij en G. C. Broekhuysen ten gevolge van de mobilisatie onder de wapenen zijn, is 21 September 1914 J. van Praagh als tijdelijk onderwijzer aan deze school werkzaam gesteld.

Gebouw, schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen.

De school voldoet aan de eischen, genoemd in de „Regelen, in acht te nemen bij het toekennen van Rijkssubsidie ten behoeve van scholen voor zwakzinnigen”. Er zijn o. a. twee lokalen voor slöjd (een voor houtarbeid en een voor karton- en kleiarbeid), een gymnastieklokaal, een lokaal voor de handwerken en een donkere kamer voor de fotografie en voor oogonderzoek.

De schoolmeubelen bevinden zich in goeden staat, terwijl ook de leer- en hulpmiddelen alleszins voldoende zijn.

Mededeelingen van anderen aard.

De meeste leerlingen maakten wekelijks gebruik van de gelegenheid tot baden onder toezicht van het onderwijzend personeel, welke gelegenheid wordt gegeven door de vereeniging „Volksbad”.

Evenals verleden jaar werd door de vereeniging „Zorg voor het achterlijke kind” een twaalfstal leerlingen voor een maand naar een gezondheidskolonie gezonden. De goede invloed van dat verblijf is duidelijk gebleken.

Verschillende leerlingen namen deel aan de zomer- en wintervoeding van de vereeniging „Kindervoeding”.

De spraakgebrekkige leerlingen ontvingen buiten de schooluren les in het spreken. Deze cursus is tevens toegankelijk voor de achterlijke spraakgebrekkigen, die wegens plaatsgebrek nog niet op de buitengewone scholen konden worden geplaatst.

Te betreuren is het, dat de Leerplichtwet voor deze scholen niet geldt. Daardoor is het zeer bezwaarlijk het willekeurig schoolverzuim geheel tegen te gaan.

Het herhalingsonderwijs werd door verschillende oud-leerlingen gevolgd en de ouders toonen zich zeer dankbaar voor het daar gegeven onderricht.

Een aantal leerlingen moest weder worden afgewezen wegens plaatsgebrek, ofschoon het onderzoek had uitgemaakt, dat ze op de buitengewone scholen thuis behoorden.

Het hoofd der Buitengewone School voor Lager Onderwijs aan de Hooftskade 1914,

P. H. SCHREUDER JR.

School aan de Teniersstraat.*Inlichtingen van algemeenen aard.*

Het onderwijs. Waar er naar gestreefd wordt om door het onderwijs en de opvoeding de leerlingen zoover te brengen, dat zij in staat zullen zijn later een eenvoudig handwerk uit te oefenen, zullen de volgende beginselen de richting van het onderwijs moeten aangeven:

- a. de leerstof worde beperkt tot hetgeen noodzakelijk geacht mag worden voor het praktische leven, doch dan getracht die stof zoo te behandelen en door voortdurende toepassing en herhaling zoo te bevestigen, dat zij geheel het eigendom der leerlingen is geworden;

- b. aan de oefening van zintuigen en spieren worde veel aandacht gewijd;
- c. de lust tot net en nauwkeurig zelfstandig werken worde aangekweekt, waartoe, behalve het schriftelijk werk bij de gewone leervakken, de handenarbeid in al zijn vormen volop gelegenheid biedt.

Klassen-indeeling. Op 1 Januari 1914 waren de leerlingen over 6 klassen verdeeld, totaal 55 jongens en 31 meisjes. Den 4 Mei 1914 verliet de hoogste klasse de school en werd een nieuwe eerste klasse opgenomen.

Op 31 December 1914 waren er 85 leerlingen ingeschreven — 53 jongens en 30 meisjes — als volgt over de verschillende leerjaren verdeeld:

9 leerlingen in klasse VIA				
13	„	„	„	VI
16	„	„	„	IV
15	„	„	„	III
16	„	„	„	II
16	„	„	„	I

Leerplan en leervakken. Het leerplan omvat de volgende vakken: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsche taal, vaderlandsche geschiedenis, aardrijkskunde, zaakonderwijs, zingen, teekenen, gymnastiek, nuttige handwerken en handenarbeid. Het aantal lesuren bedraagt 21 per week. Gedurende den morgenschooltijd wordt ten hoogste een half uur, gedurende den namiddagschooltijd een kwartier pauze gehouden. Op Woensdag- en Zaterdagnamiddag is er geen school.

Er is vacantie:

ongeveer 10 dagen met Kerstmis.

1 week met Paschen,

1 week met Pinksteren,

3 weken in den zomer.

1 week in den herfst.

Bovendien op den verjaardag van H. M. de Koningin, dien van H. M. de Koningin-Moeder en dien van Z. K. H. den Prins der Nederlanden.

Resultaten. De voortgang van het onderwijs kan bevredigend genoemd worden, vooral wat betreft de vorderingen der leerlingen, die geregeld de school bezoeken. Van de 10 kinderen, die den 4den Mei de school verlieten, na alle klassen te hebben doorlopen, kwamen 7 in aanmerking voor een getuigschrift.

Het blijft zeer te betreuren, dat nog steeds voor deze scholen de *Leerplichtwet* niet van toepassing is. Het betrekkelijk groot *willekeurig schoolverzuim*, vooral in de hoogere klassen, werkt *zeer storend* op het onderwijs, niet slechts op de leerlingen zelf, doch ook de andere kinderen lijden door ongeregeld klassebezoek. Zes leerlingen werden, na veel willekeurig verzuim, door de ouders van de school afgenomen, vóór ze het geheele onderwijs hadden genoten. Door huisbezoek en bespreking met de ouders bereikt men een enkele maal tijdelijk eenige verbetering, doch soms zijn ze te laksch of te onverschillig of missen tegenover onwillige patiëntjes het noodige doorzettingsvermogen; en wanneer ze dan ervaren dat geen vervolging of straf is te vreezen, dan worden de kinderen maar weer thuis gehouden. *Invoering van leerplicht voor zwakzinnige kinderen* zou het onderwijs in deze inrichtingen zeer ten goede komen.

Leerlingen.

Leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen der hoogste klasse was op 31 December 1914 ruim 14 jaar en 2 maanden, die van de leerlingen der laagste klasse ruim 8 jaar en 10 maanden.

Maatschappelijke kring. Het meerendeel der ouders van de leerlingen behoort tot de arbeidende klasse, de minderheid tot den kleinen burgerstand.

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1915—1916.

Schoolgeld. Bijna 2/3 deel van het getal leerlingen bezoekt de school kosteloos. De overigen betalen 15, 17½ of 20 cent per week.

Geneeskundig onderzoek. Tien leerlingen ontvingen op voorschrift van dr. Wijsman, psychiater, geneesmiddelen uit de gemeente-apotheek. Indien de ouders het wenschen, behandelt genoemde dokter de leerlingen gedurende hun schooljaren geneeskundig.

Onderwijzend personeel.

Aan de school zijn verbonden:

J. Brouwer, hoofd der school, W. J. Smit, A. Soek, W. W. Braam, W. P. Blokpoel, W. Stender en H. van Wamelen, onderwijzers, en mej. J. Martens, hoofdzakelijk belast met het onderwijs in de handwerken, tevens dienstdoende als reserve-onderwijzeres. Aan den heer J. de Zwaan is de begeleiding van de gymnastiek met pianomuziek opgedragen.

De onderwijzer H. van Wamelen is 1 September 1914 aan de school benoemd. Aangezien hij echter ten gevolge van de mobilisatie onder de wapenen is geroepen, kon de 7de klasse, die onder zijn leiding zou komen, niet worden opgeroepen.

Ook de onderwijzers A. Soek en W. Stender moesten van 1 Augustus 1914 af onder de wapenen blijven. Door den bijzonderen aard van dit onderwijs was het niet mogelijk, hen door de in deze stad tijdelijk beschikbare leerkrachten te doen vervangen, zoodat alleen door samenvoeging van twee niet-voltallige klassen en het invallen der onderwijzeres voor de handwerken als reserve-leerkracht vermeden kon worden, dat klassen naar huis moesten worden gezonden.

Den 21sten September 1914 werd de onderwijzer P. van Leeuwen tijdelijk aan deze school werkzaam gesteld, waardoor eene regeling mogelijk werd, waarbij het handwerkonderwijs in de verschillende klassen geheel of gedeeltelijk kon worden gegeven.

Gebouw.

De school is nog steeds gevestigd in een houten hulpgebouw, dat als tijdelijke inrichting vrij goed is. Er zijn afzonderlijke lokalen voor gymnastiek, houtarbeid en handenarbeid; een gedeelte van de speelplaats is overdekt.

In het lokaal voor de gymnastiek kan alleen het onderwijs in vrije en orde-oefeningen gegeven worden, en ook daarvoor is de ruimte nog vrij beperkt. Ten einde nog eene klasse te kunnen opnemen, moest een der lokalen, dat als spreekkamer en onderzoekkamer werd gebruikt, voor klasselokaal worden ingericht, terwijl een nieuwe spreekkamer werd bijgebouwd.

De bouw van eene *nieuwe school* wordt voorbereid. In het belang van het onderwijs zal het zijn, wanneer op de voltooiing niet al te lang meer behoeft gewacht te worden: *rele van de voor plaatsing in aanmerking komende leerlingen kunnen niet worden opgenomen; aan een schooltuin, die bij de hulpschool ontbreekt, wordt sterk de behoefte gevoeld; 's zomers heeft men in dit gebouw spoediger last van de warmte en 's winters van de koude dan in een steenen gebouw het geval zou zijn.*

Schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen.

Schoolmeubelen en leermiddelen zijn in zeer goeden staat. Voor aanschaffing en onderhoud wordt door de gemeente zeer voldoende gezorgd.

Mededeelingen van anderen aard.

Evenals vorige jaren gingen de meeste kinderen één keer per week naar het badhuis van de vereniging „Volksbad”. Het in gebruik nemen van een *nieuw gebouw met eigen badinrichting*, zal, wat dit onderdeel van de lichamelijke verzorging betreft, eene groote verbetering meebrengen. Er zal minder tijd aan het onderwijs worden onttrokken en tevens wordt de gelegenheid geopend om aan de leerlingen, voor wie dat noodig mocht worden geoordeeld, meer baden of geneeskundige baden te geven.

Negen van de zwakste leerlingen werden door de vereniging „Zorg voor het achterlijke kind” gedurende vier weken in de vacantiekolonie te Oudenbosch verpleegd.

Door den grooteren nood, die nu ten gevolge van den oorlogstoestand heerscht, is het getal kinderen, dat gedurende eenige maanden van de vereeniging „Kindervoeding” dagelijks een middagmaal ontvangt, ruim anderhalf maal zoo groot als het vorige jaar.

De spraakgebrekkige leerlingen ontvingen na schooltijd onderwijs in spreken van het hoofd der school.

Het hoofd der Buitengewone School voor Lager Onderwijs aan de Teniersstraat 74,

J. BROUWER.

School aan de Badhuisstraat.

Inlichtingen van algemeen aard.

Het onderwijs. De voornaamste grondstellingen, welke bij het onderricht gelden, zijn: het onderwijs—zij zooveel mogelijk concreet, het zij zooveel mogelijk praktisch en zooveel mogelijk individueel. Door voortdurend herhalen wordt getracht de leerstof het eigendom der kinderen te doen worden. Die leerstof vormt een afgerond geheel en beperkt zich tot het allernoodigste, evenwel zoo, dat de leerlingen, die de school doorloopen hebben, zich in het dagelijksch leven zullen kunnen redden. Het doel is, de kinderen zoover te brengen, dat zij bij het verlaten der school een eenvoudig stukje lezen en begrijpen; in de getallenruimte 1—1000 met geheele getallen rekenen; de dagelijks gebruikte wordende maten en gewichten kennen, zich met geld kunnen helpen en in staat zijn een eenvoudig briefje zonder grove fouten te schrijven.

Veel aandacht wordt aan de zedelijke opvoeding gewijd, zin voor orde en netheid wordt aangekweekt.

De lichamelijke opvoeding neemt een voorname plaats in bij het onderwijs. Veel tijd en moeite worden besteed om de handvaardigheid in praktische richting te oefenen.

In aard en omvang onderging het onderwijs in het jaar 1914 geen veranderingen.

Klassen-indeeling. De school telt op het oogenblik 5 klassen, t.w. een 6de, een 4de, een 3de, een 2de en een 1ste leerjaar.

Leerplan, leervakken. In het leerplan zijn de volgende leervakken opgenomen: lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsche taal, geschiedenis, aardrijkskunde, natuurkunde (zaakonderwijs), zingen, teekenen, gymnastiek, nuttige handwerken, handenarbeid (karton-, klei- en houtarbeid).

Per week wordt 21 uur les gegeven; de morgenschooltijd onderbroken door $\frac{1}{2}$ uur, de middagschooltijd door $\frac{1}{4}$ uur pauze. 's Woensdags- en 's Zaterdagmiddags is er geen school.

Er is vacantie:

ongeveer 10 dagen met Kerstmis,

1 week met Paschen,

1 week met Pinksteren,

3 weken in den zomer,

1 week in den herfst.

Bovendien op den verjaardag van H. M. de Koningin, dien van H. M. de Koningin-Moeder en dien van Z. K. H. den Prins der Nederlanden.

Resultaten. De vorderingen van de leerlingen, die getrouwd de school bezoeken, kunnen bijna algemeen voldoende geacht worden. In Mei 1914 verlieten 13 leerlingen, die de hoogste klasse doorloopen hadden, de school.

Leerlingen.

Leeftijd. Op 31 December 1914 telde de oudste leerling 15 jaar en 6 maanden; de jongste 7 jaar en 11 maanden.

Maatschappelijke kring. Voor het meerendeel behooren de ouders der leerlingen tot de visschersbevolking.

Schoolgeld. Het schoolgeld bedraagt f 35—f 40 's jaars; minvermogenen betalen 4—20 ct. per week. Een aantal leerlingen bezoekt kosteloos de school.

Geneeskundig onderzoek. Bij de opnemings worden de kinderen door den aan de school verbonden psychiater dr. Wijsman onderzocht en zoo noodig gedurende den leertijd geneeskundig behandeld, indien de ouders dit wenschen.

Personeel der school.

Aan de school zijn werkzaam:

M. A. van Praagh, hoofd der school; P. van der Waals, S. N. Posthumus, L. Lewijt, B. Verwaal, L. P. Trouw, onderwijzers; mej. A. A. E. Driessens, onderwijzeres, hoofdzakelijk belast met het onderwijs in handwerken.

De heer L. P. Trouw, die tegen 1 September 1914 is aangesteld, is sedert het begin der mobilisatie onder de wapenen.

Mej. N. J. Rijnsburger was gedurende 1914 aangesteld om het onderwijs in de gymnastiek op de piano te begeleiden.

Het gebouw, schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen.

In 't gebouw is plaats voor 5 leerjaren. De in gebruik zijnde lokalen voldoen aan de eischen, welke aan leerlokalen voor zwakzinnigen te stellen zijn. In het perceel Keizerstraat 294 is in den loop van 1914 nog een klaslokaal ingericht, dat in 't tekort aan plaatsruimte kan voorzien, totdat de nieuwe school, waarvan de bouw wordt voorbereid, gereed is.

De schoolmeubelen zijn in goeden staat.

De leer- en hulpmiddelen bij het onderwijs zijn in voldoende aantal aanwezig.

Mededeelingen van anderen aard.

Het schoolbezoek lijdt erg, doordat de ouders bemerken, dat voor de kinderen, die deze school bezoeken, geen leerplicht bestaat. In de 6de klasse verzuimden den geheelen zomer 5 leerlingen, die mee ter vischvangst gingen; uit het 4de leerjaar voeren eveneens 2 jongens van 11 en 12 jaar mee ter haringvangst en zelfs 2 jongens uit het 3de leerjaar waren den geheelen zomer afwezig. Meisjes worden nog al eens thuis gehouden, soms gedurende dagen achtereens, om in de huishouding te helpen. Sommige ouders zien de noodzakelijkheid van geregeld onderwijs voor hun kinderen niet in; besprekingen, schriftelijke aanmaningen helpen tegenover onverschilligheid en onwil niet. Voor deze scholen is leerplicht een dringende noodzakelijkheid.

Door tusschenkomst der vereeniging „Zorg voor het achterlijke kind” te 's Gravenhage werden in den afgelopen zomer 6 van de door den schoolarts aangewezen zwakste kinderen gedurende 4 weken naar een vacatiekolonie gezonden.

Te betreuren valt het, dat aan de school geen bad verbonden is, te meer, daar in Scheveningen elke gelegenheid ontbreekt, om kinderen van zoo'n inrichting gebruik te laten maken.

De kinderen met spraakgebreken worden dagelijks na schooltijd door het hoofd der school behandeld.

Het hoofd der Buitengewone School voor Lager Onderwijs aan de Badhuisstraat 79a,

M. A. VAN PRAAGH.

IV.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone school voor Lager Onderwijs (school voor zwakzinnigen) te Leiden.

Inlichtingen van algemeen aard.

Den 26sten Juni 1914 werd de buitengewone school voor lager onderwijs geopend.

In zijne zitting van 26 Maart 1914 stelde de gemeenteraad vast de verordening voor deze school, alsmede de verordeningen, houdende instructie voor het hoofd der school en die voor de onderwijzers en onderwijzeressen van bijstand, terwijl in de raadszitting van 30 April 1914 werd vastgesteld de verordening, regelende de heffing van schoolgeld voor de leerlingen dezer school.

Door ons college werd voorts, in zijne vergadering van 20 April 1914, besloten om den heer J. A. Schreuder, schoolarts te Leiden, te belasten met het geneeskundig toezicht op de leerlingen dezer school, terwijl, bij besluit van 7 Mei 1914, aan den heer dr. E. de Vries, 3de geneesheer aan het krankzinnigengesticht „Endegeest”, te Oegstgeest, werd opgedragen het onderzoek, waaraan de leerlingen die voor plaatsing op de buitengewone school zijn opgegeven, ingevolge het bepaalde bij de desbetreffende verordening, vóór hunne toelating worden onderworpen.

Voor plaatsing op deze school werden in 1914 opgegeven 49 leerlingen, waarvan er 45 werden onderzocht door den geneeskundige, dr. E. de Vries, en het hoofd der school (1 leerling verliet de gemeente metterwoon, de ouders van twee leerlingen trokken zich terug, terwijl 1 leerling niet voor het onderzoek verscheen). Van deze 45 leerlingen werden 37 voor plaatsing geschikt bevonden (2 waren idioot, 2 nog wat te jong, terwijl 4 vooralsnog niet op een zwakzinnigenschol thuis behoorden).

Voor deze 37 leerlingen waren 3 leerlokalen en 3 leerkrachten noodig. Aangezien evenwel maar 2 leerlokalen met 2 leerkrachten beschikbaar waren, besloot ons college voorloopig 25 leerlingen toe te laten en de overige 12 later te plaatsen. Plannen voor uitbreiding der school met 2 leerlokalen en nog een slöjdlokaal en voor aanstelling van eene 3de leerkracht zijn thans in uitvoering.

Klassenindeeling.

Zoo begon de school 26 Juni 1914 met 25 leerlingen, die verdeeld werden over 2 klassen, een 1ste klasse met 13 en een 2de klasse met 12 leerlingen.

Na korten tijd bleek, dat één leerlinge het onderwijs in de 2de klasse niet kon volgen; zij werd daarom in de 1ste klasse geplaatst. Eén leerlinge verliet de school; zij was boven den leerplichtigen leeftijd, zoodat zij zich ook niet meer voor eene gewone school behoefde op te geven; zij zat in de 2de klasse.

Bij het einde des jaars telde alzoo de 1ste klasse 14 en de 2de klasse 10 leerlingen.

Leerplan, leervakken, resultaten.

Zoo veel mogelijk wordt in elke klasse individueel onderwijs gegeven. Naast handenarbeid en nuttige handwerken voor meisjes, zijn lezen, schrijven, rekenen en Nederlandsche taal de hoofdvakken. Voorts wordt onderwijs gegeven in de eerste beginselen der aardrijkskunde en der kennis der natuur, het zingen, de eerste oefeningen van het handteekenen en de vrije- en ordeoefeningen der gymnastiek.

Hoewel de school eerst korten tijd bestaat, kan toch reeds op goede resultaten gewezen worden, inzonderheid met betrekking tot den handenarbeid (nuttige handwerken voor meisjes hieronder begrepen) en de andere hoofdvakken: lezen, schrijven en rekenen.

Leerlingen.

Zooals hiervoren reeds werd vermeld, bedroeg het aantal leerlingen op 26 Juni 1914, het tijdstip van de opening der school, 25 en op 31 December 1914 nog 24. Hun leeftijd varieert van ruim 7 tot ruim 12 jaar. Zij behooren voor het grootste deel tot den werkmansstand, een enkele tot den kleinen burgerstand. Het schoolgeld is verschillend en houdt

verband met den maatschappelijken welstand; onvermogen den betalen geen schoolgeld. In dit geval verkeerden 10 leerlingen; de overige 15 leerlingen betaalden het schoolgeld voor minvermogenen. Het geneeskundig onderzoek en voortdurend toezicht door den schoolarts had geregeld plaats.

Personeel.

De gemeenteraad benoemde, in zijne zitting van 6 November 1913, tot hoofd dezer school, den heer P. Boet, onderwijzer aan de buitengewone school voor lager onderwijs te Utrecht, die zijne betrekking aanvaardde op 15 Februari 1914. Voorts benoemde de raad in zijne vergadering van 30 April 1914 tot onderwijzeres aan de school mej. J. P. van den Berg, onderwijzeres te Utrecht, die 1 Juni 1914 in functie trad. Beide benoemingen werden door den districts-schoolopziener goedgekeurd.

Het onderwijzend personeel verricht zijn moeilijke taak met volle toewijding en met den meesten ijver. Zijn gedrag laat niets te wenschen over. Mutatie in het personeel had niet plaats.

Gebouw, schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen.

Voor al waar het gebouw als voorloopig verblijf moet worden beschouwd, kan gezegd worden, dat het aan redelijk te stellen eischen voldoet. Van schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen is de school voldoende voorzien, terwijl in de toekomst een en ander nog zal worden aangevuld.

Leiden, 23 Maart 1915.

Burgemeester en Wethouders van Leiden,

M. C. DE GIJSELAAR, Burgemeester.
VAN STRIJEN, Secretaris.

V.

VERSLAGEN over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone Scholen voor Lager Onderwijs en van de Handwerkcursussen in het Schoenmaken en Boekbinden, te Rotterdam.

(Uitgebracht door het hoofd der school aan de Commissie voor het openbaar onderwijs.)

School aan de Helmersstraat.

Inlichtingen van algemeen aard omtrent het onderwijs aan de school, de klasse-indeeling, het leerplan, de leervakken, de resultaten van het onderwijs.

Het onderwijs werd in het afgelopen jaar weder gegeven volgens het goedgekeurde leerplan. Enkele nieuwe leesboekjes werden in gebruik genomen, maar deze veranderen niets aan den aard en omvang van het leesonderwijs.

De verdeeling der lesuren over de vakken van onderwijs in de verschillende klassen volgt hieronder.

Voor het onderwijs in den godsdienst werd voor het zesde leerjaar een half uur, op Woensdagmiddag van 3—3½ uur, beschikbaar gehouden.

De schooltijden zijn van 9—11½ uur en van 2—4 uur.

Op Zaterdag alleen van 9—11½ uur.

De vacanties zijn als volgt:

Van en met Donderdag vóór tot en met Maandag na de Paaschweek.

De Pinksterweek met voorafgaanden Zaterdag en volgende Maandag.

Drie weken in Augustus, te beginnen op den eersten Maandag in de maand, met inbegrip van den voorafgaanden Zaterdag en volgende Maandag.

De verjaardag van H. M. de Koningin.

De namiddag van den 5den December.

De week, waarin 25 December valt en de daaropvolgende week.

Verslag van den staat der hooge-, middelbare- en lagere scholen over 1914—1915. (Lager onderwijs.)

TABEL bevattende de verdeling der lesuren over de vakken van onderwijs in de verschillende leerjaren der Buitengewone School aan de Helmersstraat.

Aanduiding der leervakken.	1ste leerjaar.		2de leerjaar.		3de leerjaar.		4de leerjaar.		5de leerjaar.		6de leerjaar.		Totaal aantal uren voor elk vak in alle klassen.	
	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.	Uren. J.	Uren. M.
Lezen	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	4 ¹ / ₄	4 ¹ / ₄	4	4	4	4	4	4	31 ³ / ₄	31 ³ / ₄
Schrijven	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	5 ³ / ₄	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1	1	3 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	31 ³ / ₄	31 ³ / ₄
Rekenen	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4 ¹ / ₄	4 ¹ / ₄	26 ¹ / ₄	26 ¹ / ₄
Nederlandsche taal	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	2	2	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂
Aardrijkskunde	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	3	3
Kennis der natuur	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	1	1	1	1	1	1	9 ³ / ₄	9 ³ / ₄
Zingen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6	6
Teekenen	1	1	1	1	1	1	1	1	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	7	7
Vrije en orde-oefeningen	1	1	1	1	1	1	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	7 ¹ / ₂	7 ¹ / ₂
Handwerken	—	—	—	—	—	3	—	3	—	3	—	3	—	12
Slöjd	3	3	3	3	3	—	3	—	3	—	3	—	18	6
Totaal	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	19 ¹ / ₂	20 ¹ / ₄	20 ¹ / ₄	20 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	118 ³ / ₄	118 ³ / ₄
Schoolpauzen	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	4 ³ / ₄	4 ³ / ₄	4 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	31 ¹ / ₄	31 ¹ / ₄
	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	150	150

N.B. In de eerste leerjaren is het zoogenaamde zaak- of aanschouwingsonderwijs onder het leervak kennis der natuur opgenomen.

De resultaten van het onderwijs in de verschillende klassen waren bevredigend.

De leerlingen, die in 1914 de school verlieten, konden allen de lesjes uit de leerboekjes: *Buurkinderen* I, II, III en IV; *De Jonge Lezer* V; *Blijde jeugd* V, vlug en vaardig lezen en konden den inhoud in korte zinnen weergeven.

Op eene enkele uitzondering na, konden ze, naar aanleiding van de platen van Klootsema en Brank of een voorgelezen verhaaltje uit de verzameling van Stoorvogel, een eenvoudig opstelletje maken. Ze rekenden met de hoeveelheden tot 1000 en konden met geldstukken vrij vlug omgaan.

Met voldoening kon de onderwijzer op de laatst gehouden openbare les laten zien, dat bijna alle vertrekkende leerlingen een getal van drie cijfers in 6, 7, 8 of 9 gelijke deelen konden verdeelen, konden uitrekenen wat een winkelier van f 10 terugkrijgt, als hij bijv. 18 K.G. suiker van 48 ct. de K.G. koopt, enz.; dat zij allen „op de klok konden zien” en uitrekenen zóó en zóó laat zijnde, hoe laat en het vóór of na drie kwartier of 50 minuten was, enz.

De resultaten van het teekenenonderwijs waren voldoende. Beginnende met griffel of potlood en liniaal, kwamen de leerlingen zoóver, dat ze met houtskool, conté en waterverf of pastel eene eenvoudige bordteekening of een eenvoudig voorwerp konden weergeven.

Met het onderwijs in de gymnastiek werden gunstige resultaten bereikt. Op houding, gang en opmerkzaamheid had het grooten invloed en de oudere leerlingen konden onder vioolbegeleiding enkele series, bestaande uit arm, been- en rompoefeningen vrij regelmatig uitvoeren.

De slöjdvakken, die zulk een belangrijken invloed hebben op de opmerkzaamheid en het willen, werden dit jaar uitgebreid met het werken met raffia.

We beginnen in de laagste klasse met knopen en strikken leggen om vervolgens te komen tot het winden en vlechten van servetringen, matjes, portretlijstjes enz. en in de hoogste klasse maken we eindelijk voorwerpen van hout.

De verdeling der slöjdvakken over de zes leerjaren:

1ste leerjaar: papier (vouwen, ausnähnen), raffia, klei;
 2de „ „ („ knippen, plakken, raffia, klei;
 3de „ „ karton, pitriet en klei;
 4de „ „ karton, pitriet en klei;
 5de „ „ karton, geschaafd hout;
 6de „ „ geschaafd en ruw hout.

Slechts enkele leerlingen zijn in staat om van ruw hout voorwerpen te maken. Het op dikke schaven van ruw hout is voor de meeste leerlingen te moeilijk.

De school aan de Helmersstraat bevatte van 1 Januari 1914—1 April 1914 10 klassen.

In April vertrokken twee klassen leerlingen welke zes jaren onderwijs hadden genoten.

Eene nieuwe klasse kon in April worden aangenomen, aangezien er op dat tijdstip geen voldoende aanvragen waren voor twee klassen. (Een gevolg van het in 1913 voldoen aan 44 aanvragen tot plaatsing.)

Na 1 April 1914 bestond dus de school uit 9 klassen. In October kwam weer eene klasse leerlingen aan de beurt om ontslagen te worden. De ouders dier leerlingen hebben toen met het oog op de tijdsomstandigheden pogingen aangewend hunne kinderen nog een jaar onderwijs te laten genieten. Aangezien er echter toen weer leerlingen op plaatsing wachtten, kon aan dit verzoek niet worden voldaan.

Na 1 October 1914 bestond deze klasse-indeeling: twee 1ste leerjaren; twee 2de leerjaren; drie 3de leerjaren; één 4de leerjaar; een 6de leerjaar.

Leerlingen.

Leeftijd, maatschappelijke kring, schoolgeld, geneeskundig onderzoek enz.

Op 31 December 1914 waren op de B. S.:

5	leerlingen, die in 1900 geboren waren;
14	„ „ „ 1901 „ „
16	„ „ „ 1902 „ „
28	„ „ „ 1903 „ „
29	„ „ „ 1904 „ „
30	„ „ „ 1905 „ „
9	„ „ „ 1906 „ „
12	„ „ „ 1907 „ „
1	„ „ „ 1908 „ was.

De leeftijden der leerlingen varieerden dus tusschen de getallen 6 en 14.

Voor twee leerlingen die in den cursus 1914—'15 15 jaar zouden worden, werd machtiging verkregen hen de school te laten blijven bezoeken.

De leerlingen zijn bijna allen uit den werkmansstand. Er waren in 1914:

2 leerlingen, die f 7,50 per 3 maanden betaalden;

4 „ „ 1,25 „ maand betaalden;

56 „ „ 0,10 „ week „

82 „ „ kosteloos de school bezochten.

In het jaar 1914 had 26 maal het geneeskundig onderzoek plaats, dat steeds werd bijgewoond door den heer districts-schoolopziener.

Van de 75 aangegeven leerlingen voor de B. S. aan de Helmersstraat werden:

52 leerlingen goedgekeurd voor de B. S., waaronder zes voorwaardelijk;

10 leerlingen afgekeurd, omdat de ontwikkeling hunner verstandelijke vermogens zoodanig was, dat zij het onderwijs op de B. S. niet konden volgen;

1 leerling was reeds op eene Christelijke B. S. geplaatst.

Den ouders werd de raad gegeven hem daar te laten;

6 leerlingen, afgekeurd, omdat zij op de gewone school thuis behoorden;

6 leerlingen, wier ontwikkeling ver achterstond bij zwakzinnige kinderen van denzelfden leeftijd, werden naar de bewaarschool verwezen en zullen over een jaar nog eens onderzocht worden.

Dr. Von Ziegenweidt, de medicus, bezocht dit jaar meermaals de school, gaf nuttige wenken omtrent de behandeling van sommige kinderen en liet één leerling wegens doofheid en een andere wegens bijziendheid door eene specialiteit onderzoeken.

Mevrouw Egner van Eijken, onderwijzeres in het verbeteren van spraakgebreken, behandelde in 1914 11 leerlingen van de B. S., 9 stamelaars en 2 stotteraars.

Onderwijzend personeel.

Eéne onderwijzeres, mejuffrouw de Ruiter, verliet 1 Jan. 1914 de B. S. wegens huwelijk.

Mejuffrouw Zeekendorf werd toen voor 3 maanden tijdelijk aangesteld, aangezien het te voorzien was, dat met het vertrek van twee klassen leerlingen op 1 April er geen voldoende aanvragen zouden zijn op dien datum voor twee klassen leerlingen.

Verder had onder het personeel geen mutatie plaats.

Het onderwijzend personeel bestond na 1 April 1914 uit de volgende personen:

C. de Haan, hoofd der school; J. van Lien, 1ste onderwijzer; K. J. Heyboer, K. Bezemer, W. J. Merten, K. M. in 't Veld, J. Teitsma, onderwijzers; A. G. Eshuis, A. W. Krane, S. C. v. Stroom, onderwijzeressen.

Gebouw, schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen en mededeelingen van anderen aard.

Het schoolgebouw bevat 10 leerlokalen, één gymnastiek- en één slöydlokaal en voldoet aan de eischen bij de wet gesteld.

Schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen zijn in goeden staat. De leermiddelen zijn in het laatste jaar weder belangrijk vermeerderd.

De officieele vereniging, die zich ten doel stelt de belangen te behartigen van leerlingen en oud-leerlingen der B. S. was het hoofd der school behulpzaam om voor de leerlingen die in 1914 de school verlieten eene geschikte betrekking te zoeken.

Ten slotte wenschte ondergeteekende nog mede te deelen, dat de vereniging „Zorg voor het achterlijke kind” een

viertal fysiek zwakke leerlingen der B. S. naar eene gezondheidskolonie zond.

1 Maart 1915.

Het hoofd der 1ste B. S. v. L. O.
a. d. Helmersstraat,
(get.) C. DE HAAN.

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris der Commissie v. h.
Openbaar Onderwijs,

PEN.

School aan den Goudscherijweg.

Rotterdam, 4 Maart 1915.

Het onderwijs aan de Buitengewone School werd dit jaar gegeven overeenkomstig het leerplan. Het blijkt, dat de leerstof — hierin aangegeven — door de meeste leerlingen zoodanig opgenomen kan worden, dat zij er in hun later leven voordeel van kunnen trekken. Wat betreft de leerlingen, waarmede dit niet het geval is, kan ik verwijzen naar wat dienaangaande in vorige rapporten medegedeeld is.

De goede resultaten, die bereikt worden, zijn het gevolg van het streven der onderwijzers om het onderwijs zoo aanspouwelijk mogelijk te maken en de leerlingen zooveel mogelijk zelf te laten doen. Hiermede staat in verband de voortdurende uitbreiding van het aantal leermiddelen door de onderwijzers gemaakt waarop dit jaar weer gewezen kan worden, door de leerstof, die anders door de leerlingen moeilijk te begrijpen zou zijn, op gemakkelijke wijze aan hen mede te deelen.

Het onderwijs wordt door de ouders zeer op prijs gesteld en langzamerhand verdwijnen dan ook de verkeerde denkbeelden die velen nog van de leerlingen en van het onderwijs hadden. Het komt — voor zooverre mij bekend — niet dikwijls meer voor, dat ouders weigeren hun kind op de buitengewone school te plaatsen en wanneer zij in de gelegenheid gesteld worden het onderwijs bij te wonen is de verkeerde meening — wanneer deze bestaat spoedig verdwenen.

De voortdurende toeneming der schoolbevolking, die uit bijgaande tabel der schoolbevolking blijkt, zal dan ook voor een deel wel samenhangen met de meerdere bekendheid met de resultaten van het onderwijs.

Over het algemeen valt ook over het schoolverzuim der leerlingen niet te klagen. Het zijn bijna altijd dezelfde leerlingen, die zich aan herhaald willekeurig schoolverzuim schuldig maken en hun aantal is gelukkig niet groot. Van de 141 leerlingen zijn er slechts 4 aan te wijzen, die zeer dikwijls de school verzuimden; onder de andere leerlingen verzuimden slechts enkele leerlingen en dan nog voor ziekte eenige schooltijden.

Het aantal leerlingen op 1 Januari was verdeeld over 7 klassen. In April werd eene nieuwe klasse, tellende 16 leerlingen, aangenomen. In October werd de hoogste klasse na volbrachten leertijd ontslagen, terwijl twee nieuwe klassen aangenomen werden, zoodat de school op 31 December negen klassen bevatte.

Het eerste leerjaar met 4 klassen, tellende 62 leerlingen; het tweede leerjaar met 2 klassen, tellende 32 leerlingen; het derde leerjaar met 2 klassen, tellende 31 leerlingen; het vierde leerjaar met 1 klasse, tellende 16 leerlingen.

Van de 141 leerlingen zijn:

geboren in 1900	6 leerlingen;
„ „ 1901	9 „
„ „ 1902	14 „
„ „ 1903	19 „
„ „ 1904	35 „
„ „ 1905	21 „
„ „ 1906	25 „
„ „ 1907	10 „
„ „ 1908	2 „

Voor de leerlingen, die in den loop van het schooljaar den 15-jarigen leeftijd bereikten, werd de machtiging van den heer districtsschoolopziener om ze op de school te doen blijven aangevraagd en verkregen.

Van de 32 vertrokken leerlingen hadden 13 de geheele school doorlopen; vier leerlingen werden op den ambachts-cursus geplaatst, omdat zij door het onderwijs geen hooger graad van ontwikkeling konden bereiken; vier vertrokken naar eene andere gemeente; twee gingen vóór het afloopen der school naar eene werkplaats; drie werden door de ouders zelf thuis gehouden, omdat zij ongeschikt waren voor ontwikkeling; 2 gingen door verandering van woonplaats naar de school voor zwakzinnigen aan de Helmersstraat, terwijl één leerling door voortdurende ziekte thuis gehouden werd.

Eén leerling werd, doordat hij blind werd, geplaatst op de inrichting van blinden te Grave, één jongen werd in het gesticht te Ermelo opgenomen, terwijl één meisje op de inrichting van doofstommen alhier geplaatst werd.

Het schoolgeld bedraagt f 60 per jaar. Minvermogenenden worden van de betaling van schoolgeld ten deele vrijgesteld.

Voor bedeeiden en voor hen, die — schoon niet bedeed — onvermogen zijn, is de bijdrage niet verschuldigd.

In 1914 waren 48 leerlingen toegelaten tegen betaling van 10 cent per week, 2 leerlingen toegelaten tegen betaling van f 30 per jaar; 3 leerlingen toegelaten tegen betaling van f 15 per jaar; 88 leerlingen kosteloos toegelaten, waaronder 9 leerlingen, wier ouders door de bijzondere tijdsomstandigheden niet konden betalen.

Er werden in 1914 door den geestesheer der school voor de school aan den Goudscherijweg 83 leerlingen onderzocht.

Hiervan werden 47 leerlingen dadelijk voor plaatsing goedgekeurd; 12 leerlingen zouden tijdelijk opgenomen worden om later weder onderzocht te worden; 3 leerlingen werden naar eene bewaarschool verwezen om na 1 jaar weder onderzocht te worden; 14 leerlingen werden afgekeurd, omdat zij niet voor ontwikkeling vatbaar waren, terwijl 7 leerlingen afgekeurd werden, omdat zij niet zwakzinnig waren en op eene gewone school thuis behoorden.

Onderwijzend personeel.

Het personeel bestond den 1sten Januari 1914 uit de volgende onderwijzers:

D. Köhler, hoofd der school; A. Willeboer, eerste-onderwijzer; G. Kaptein, P. v. d. Wel en A. Scheurkogel, onderwijzers;

en uit de hieronder genoemde onderwijzeressen:

meijuffrouw N. van Duyn, mejuffrouw J. E. v. d. Heyden, H. Tijssen.

Daar de heer P. v. d. Wel in April 1914 na afloop zijner tijdelijke benoeming naar het lager onderwijs terug wenschte te keeren, werd door heeren burgemeester en wethouders voorloopig voor één jaar in zijne plaats benoemd de heer C. Leeftang, onderwijzer aan de openbare school 2de klasse n°. 5.

Voor de in April geopende nieuwe klasse werd door heeren burgemeester en wethouders voor één jaar benoemd mejuffrouw W. Bronkhorst, onderwijzeres aan de openbare school 3de klasse n°. 77.

Voor één der in October nieuw geopende klassen werd door heeren burgemeester en wethouders eveneens voorloopig voor één jaar benoemd mejuffrouw M. G. M. de Rijk, onderwijzeres aan de openbare school 3de klasse n°. 10.

Verder was aan de school werkzaam mevrouw Chr. Egener—van Eyken als onderwijzeres in het verbeteren van spraakgebreken.

Schoolgebouw, schoolmeubelen, enz.

Het nieuwe schoolgebouw voldoet aan alle eischen, die men voor het onderwijs aan zwakzinnigen stellen kan en de nieuwe schoolmeubelen zijn natuurlijk in zeer goeden staat.

Ook zijn leer- en hulpmiddelen bij het onderwijs in ruime mate aanwezig.

Onderwijs in het verbeteren van spraakgebreken.

In Januari 1914 hadden 8 leerlingen onderwijs, verdeeld naar hun gebrek over twee groepen.

Den 9den Maart werden 3 leerlingen, die van hun gebrek bevrijd waren, ontslagen en door aanneming van 4 nieuwe leerlingen werden met de overblijvende leerlingen twee nieuwe groepen gevormd, die elk driemaal per week $\frac{3}{4}$ uur onderwijs ontvingen.

In Mei werd één leerling overgeplaatst naar de lessen voor spraakgebrekkigen aan de Helmersstraat en twee leerlingen werden als genezen ontslagen, terwijl den 9den December weer een leerling als genezen ontslagen werd, waarvoor een andere leerling aangenomen werd.

Handwerkcurssussen in het schoenmaken en boekbinden.

De handwerkcurssussen blijven aan hun doel beantwoorden.

In het jaar 1914 werd de handwerkcurssus in het schoenmaken door 15 leerlingen en de handwerkcurssus in het boekbinden door 10 leerlingen bezocht.

Schoolverzuim komt hier niet voor; zwakzinnige kinderen werken gaarne.

Voor al in het laatste kwartaal van 1914 werd door de Vereeniging Kleeding en Schoeisel voor behoeftige schoolkinderen een ruim gebruik gemaakt van de kinderlaarzen, die door de jongens hersteld waren.

Oude laarzen — door hen gerepareerd — werden uitgeleend aan kinderen, die geen klompen kunnen dragen.

Ook door de leerlingen van de boekbinderij werd goed werk geleverd. Zij doen hierin bijna niet onder voor normale leerlingen.

De wenschelijkheid om voor de minst ontwikkelden een of meer andere vakken te doen onderwijzen worde hier nogmaals uitgesproken.

Ook zou het van hoog belang voor de meisjes zijn, als zij aan eene dergelijke inrichting zich verder in de nuttige handwerken en andere huishoudelijke bezigheden konden bekwamen.

Rotterdam, 4 Maart 1915.

*Het hoofd der Buitengewone School
aan den Goudscherijweg,*

(get.) D. KÖHLER.

Voor eensluidend afschrift,

*De secretaris der commissie van het
openbaar onderwijs,*

PEN.

VI.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone School voor Lager Onderwijs te Haarlem.

De school telde 6 klassen. Dat waren van af 22 April, toen een nieuwe klasse werd opgenomen:

- 1 eerste klasse,
- 1 tweede klasse,
- 1 vierde klasse,
- 1 vijfde klasse,
- 2 zesde klassen.

Het herziene leerplan werd 30 Juli 1914 door burgemeester en wethouders goedgekeurd en trad na de groote vakantie in werking. De tweede morgenpauze van een kwartier is thans voor de hoogste vier leerjaren vervallen. Alle klassen spelen nu des voormiddags gedurende een kwartier, en wel de laagste twee van 10 uur tot kwart over 10, de hoogste vier van halfelf tot kwart over elf. De middagpauze is onveranderd gebleven, d.w.z. voor alle klassen van 3 uur tot kwart over 3.

Op 31 December 1913 werd de school bezocht door:
 64 jongens en 26 meisjes = 90 kinderen.
 In den loop van 1914 werden opgenomen:
 16 jongens en 6 meisjes = 22 kinderen,
 terwijl afgeschreven werden:
 14 jongens en 6 meisjes = 20 kinderen,
 zoodat op 31 December 1914 waren ingeschreven:
 66 jongens en 26 meisjes = 92 kinderen.
 Het schoolverzuim was dit jaar vrij groot, vooral wegens ziekte. Voor zoover het willekeurig was, werd het voor het grootste gedeelte veroorzaakt door slechts 5 leerlingen.

Het schoolgeld bedroeg:

f 40 voor 4 leerlingen.

20 „ 2 „

10 „ 6 „

5 „ 34 „

terwijl 66 leerlingen geen schoolgeld betaalden.

De leeftijden varieerden van 7 tot 15 jaar.

Geboren in:	Jongens:	Meisjes:	Kinderen:
1907	0	2	2
1906	4	1	5
1905	4	2	6
1904	13	5	18
1903	11	4	15
1902	16	4	20
1901	12	6	18
1900	12	2	14
1899	6	2	8
1898	2	4	6

Voor 6 leerlingen van 15 jaar werd van den districtsschool-opziener toestemming verkregen om tot het einde van den loopenden cursus de school te blijven bezoeken.

Op 1 Februari trad de heer F. A. van Riet in functie, die in de Paaschvacantie zijn twee diploma voor handenarbeid behaalde. De mobilisatie riep alleen den heer H. de Ruiter uit de school.

Omtrent het schoolgebouw valt niets nieuws mede te deelen.

De schoolmeubelen en leermiddelen verkeerden in goeden staat. Voor de hoogste klasse is een klein bibliotheekje aangeschaft, waarvan door de leerlingen een dankbaar gebruik is gemaakt.

Schoolwandelingen en schoolvergaderingen werden weer geregeld gehouden.

Sedert September wordt des Vrijdagsnamiddags van 4 uur tot kwartier vóór 5 godsdienstonderwijs in het schoolgebouw gegeven door den heer Hilbrander, godsdienstonderwijzer der Ned. Herv. Gemeente. Hiervan werd door 19 leerlingen gebruik gemaakt.

In den loop van het jaar werden 972 douche-baden genomen.

Aan de kindervoeding namen deel:

in den winter 1913—'14 12 kinderen.

„ „ „ 1914—'15 21 „

Door de commissie voor schoolkleeding werden verstrekt:

klompen:

in 1913—'14 aan 24 kinderen.

„ 1914—'15 „ 32 „

kousen of ondergoed:

in 1913—'14 aan 5 kinderen.

„ 1914—'15 „ 5 „

Door het bestuur van het dr. W. G. Heutfonds werden 5 kinderen gedurende 4 weken naar een vacantiëkolonie te Egmond gezonden. Aan enkele kinderen werd melk verstrekt, terwijl het fonds ook weer steun verleende voor het maken van schooltochtjes in de omgeving.

Haarlem, 25 Maart 1915.

Burgemeester en Wethouders van Haarlem,

W. SANDBERG.

De Secretaris,

WIJTEMA.

VII.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Openbare Buitengewone School voor Lager Onderwijs te Utrecht.

(Uitgebracht door het hoofd der school aan Burgemeester en Wethouders.)

1. *Inlichtingen van algemeenen aard* omtrent het onderwijs aan de school, de klassenindeeling, het leerplan, de leervakken, de resultaten van het onderwijs, enz.

De buitengewone openbare school voor lager onderwijs is geopend den 1sten October 1908 en telt thans 7 klassen, waarvan er twee als parallelafdeelingen worden opgevat met verschil van begaafdheid en ontwikkeling der leerlingen.

Het onderwijs omvat de vakken *a—d* en *f—k* van art. 2 der wet op het lager onderwijs, benevens handenarbeid (klei-, papier-, riet-, karton- en houtarbeid).

Er wordt les gegeven Maandag, Dinsdag, Woensdag, Donderdag en Vrijdag van 9 uur v.m. tot half 3 nam. Deze schooltijden zijn door verschillende speelpauzen onderbroken.

Het schoolverzuim is vrij groot en beliep in totaal 8,4 % van alle schooltijden, waarvan 3,4 % willekeurig.

De resultaten van het onderwijs zijn bevredigend. Wel maakt de eene klasse meer vorderingen dan de andere, doch dit is niet te verwonderen, omdat bij het groepeeren der leerlingen in de onderscheiden klassen rekening is gehouden met hun begaafdheid.

2. *Opmerkingen omtrent de leerlingen:* den leeftijd, den maatschappelijken kring waartoe zij behooren, het geheven wordend schoolgeld, het geneeskundig onderzoek, enz.

De school is bestemd voor kinderen, die uit hoofde van zwakke geestvermogens het onderwijs aan eene gewone school niet kunnen volgen, maar waarvan verwacht kan worden, dat het onderwijs aan deze school voor hen vruchtdragend zal zijn, — niet behept met zoodanige gebreken, dat zij een nadeeligen invloed op andere kinderen uitoefenen, noch lijdende aan ziekten, waardoor zij den gang van het onderwijs storen of gevaarlijk voor andere kinderen zijn.

Zij moeten, alvorens tot de school te worden toegelaten, in den regel eerst gedurende ten minste één jaar op een gewone lagere school zijn geweest en zich onderwerpen aan een onderzoek, in te stellen door het hoofd der school en door één of meer door burgemeester en wethouders aan te wijzen geneeskundigen. Burgemeester en wethouders beslissen na dit onderzoek omtrent de toelating, welk besluit aan de goedkeuring van den districts-schoolopziener is onderworpen.

Kinderen, ouder dan 15 jaar mogen de school niet bezoeken dan met toestemming van den districts-schoolopziener.

Elke toelating en verwijdering behoeft de goedkeuring van den districts-schoolopziener.

De meeste leerlingen komen uit de lagere volksklassen. Het aantal leerlingen, dat meer dan 12 gulden schoolgeld betaalt per jaar, is achteruitgaande en bedroeg op 31 December nog slechts 2, terwijl het aantal kosteloos geplaatste leerlingen 20 bedroeg. Het schoolgeld bedraagt per jaar f 1,50, f 3, f 6, f 12, f 24, f 30 of f 50.

Ook het totaal aantal leerlingen is gedaald. Het bedroeg op 1 Januari 81, op 31 December 74.

3. *Het personeel der school.*

Aan de school waren in den loop van 1914 verbonden als onderwijzers en onderwijzeressen:

1. S. Snijder, hoofd der school;
2. H. Groen, onderwijzer, plaatsvervangend hoofd;
3. P. Boet, onderwijzer, tot 15 Februari 1914;
4. C. Wagemaker, onderwijzer;
5. J. Donker, onderwijzeres (had het geheele jaar ziekteverlof);
6. E. C. de Vos, onderwijzeres;
7. J. D. v. Dunnewold, onderwijzeres;
8. A. Baas, onderwijzeres;
9. P. J. Timmer, onderwijzer, van 1 Maart 1914;
10. W. G. Bieleman, tijdelijke onderwijzeres, ter vervanging van mej. J. Donker.

4. *Het schoolgebouw en de schoolmeubelen.*

De school is nog steeds gevestigd in het gebouw Agnietenstraat 7. De voorgenomen overplaatsing naar 't schoolgebouw aan den Kruisdwarsstraat 4 is niet verwezenlijkt in 1914, mede in verband met de buitengewone omstandigheden.

De leermiddelen en schoolmeubelen zijn doelmatig. De banken zijn alle ingericht voor één leerling en in verschillende grootten, overeenkomstig de lichamelijke ontwikkeling der leerlingen. De schoolbehoeften en leermiddelen worden voldoende verstrekt.

5. *Opmerkingen van anderen aard.*

Voor de geheele stad is er één buitengewone school. Sommige kinderen wonen daardoor op zóó grooten afstand, dat een geregeld schoolbezoek een wezenlijk bezwaar wordt. De gemeente Utrecht is aan dit bezwaar zooveel mogelijk te gemoet gekomen door het aanstellen van een drietal geleiders, onder wier toezicht de kinderen, die daaraan behoefte hebben, naar huis gaan.

Utrecht, 2 Maart 1915.

Het hoofd der school voornemd,
S. SNIJDER.

VIII.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Bijzondere School voor Zwakzinnigen „Groot Emaus” te Ermelo, uitgaande van de „Vereeniging tot opvoeding en verpleging van idioten en achterlijke kinderen”, gevestigd te Utrecht.

(Uitgebracht door den directeur der Stichting aan het bestuur der Vereeniging.)

Onderwijs.

De leerlingen zijn naar ontwikkeling en zooveel mogelijk naar leeftijd verdeeld over vijf klassen, waar onderwijs wordt gegeven volgens de beginselen, neergelegd in de statuten der vereeniging in de vakken a—d en h—k van art. 2 der L. O.-wet, benevens de bijbelsche geschiedenis en handenarbeid. De vakken aardrijkskunde, vaderlandsche geschiedenis en kennis der natuur zijn facultatief voor de oudste leerlingen.

Het aantal schooluren bedroeg 18 per week (behalve de schoolpauzen, waarin gewandeld of gespeeld wordt).

Les wordt gegeven van 9 uur tot 11½ uur met ½ uur pauze, en van 2 uur tot 3¼ uur (met 20 min. pauze).

Handenarbeid en nuttige handwerken voor meisjes worden zooveel mogelijk des namiddags onderwezen.

De resultaten van het onderwijs waren in vele opzichten bevredigend te noemen.

Leerlingen.

Alle leerlingen waren internen van de stichting „Groot Emaus”. Het verpleeggeld op deze stichting bedraagt f 275 per jaar. Vele leerlingen behooren tot de zoogenaamde voogdij- of Regeeringskinderen.

Alvorens tot de school te worden toegelaten, wordt een kind eerst eenige dagen door een der onderwijzers(essen) geobserveerd. De commissie van onderzoek wordt gevormd door dr. A. Dupont, geneesheer-directeur van het Idiotengesticht voor meisjes „Lozenoord” te Ermelo, en geneesheer van „Groot Emaus”, benevens den directeur van „Groot Emaus”.

Voor de kinderen, die 15 jaar of ouder waren, was door den districtsschoolopziener vergunning verleend tot het verder bezoeken der school.

Personeel.

Het onderwijzend personeel der school bestond gedurende het afgelopen jaar uit de volgende personen: W. F. H.

v. d. Wart, hoofd der school; mej. M. J. Th. M. Mink, onderwijzeres; H. Leene, onderwijzer; Joh. K. B. Krijger, onderwijzer; Joh. Storm, onderwijzeres.

Alle leden van het personeel zijn tot het geven van les in handenarbeid (diploma A) bevoegd, het hoofd der school tevens tot het geven van les in houtarbeid (dipl. A en B).

Het hoofd der school is tevens directeur der geheele stichting. Door de mobilisatie werd hij onder de wapenen geroepen. Waarnemend hoofd der school was de heer H. Leene, 1ste-onderwijzer. Het onderwijs kon ongestoord zijn voortgang hebben.

Andere mededeelingen.

Vermelding verdient, dat de jongens, die onze school verlaten, zigt hetzij op de inrichting, hetzij in de onmiddellijke nabijheid er van, kunnen bekwamen in verschillende vakken.

Gedurende de 6 wintermaanden werd herhalingsonderwijs gegeven voor de kinderen van 16—18 jaar.

De cursus duurt 2 jaar. Er wordt 3 avonden in de week les gegeven door het hierboven genoemd personeel in lezen, schrijven, rekenen en Nederlandsche taal.

Verder komen de oudste kinderen één avond in de week bijeen tot zangoefening.

Des winters worden meermalen lantaarnavonden gehouden.

De Directeur:

W. F. H. v. d. WART.

IX.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de school gevestigd in de Jan Pieter Heijestichting te Oosterbeek, gemeente Renkum, der Vereeniging tot het verzorgen, opvoeden en onderwijzen van zwakzinnige kinderen, gevestigd te Utrecht.

In het onderwijs aan de school kwam, wat betreft het aantal vakken en het aantal uren, voor die vakken bestemd, geen verandering. Het leerplan omvat de verplichte vakken, benevens spreekonderwijs. De maatregel, in het vorige jaar-verslag vermeld, waarbij de leerlingen in elk der twee lokalen in twee groepen werden verdeeld en waardoor voor de vakken rekenen en lezen eene uit- en omwisseling kon plaats hebben, blijft uitstekend bevallen.

De resultaten van het onderwijs waren bevredigend; zelfs de meest achterlijken maakten in de verschillende vakken voldoende vorderingen. Het hoofd der school ontving, tot zijne groote voldoening, van meer dan één der ouders of voogden, betuigingen van groote tevredenheid over de vorderingen van hun kind of pupil.

Het gedrag der leerlingen was goed. De handhaving van orde en tucht leverde geen bijzondere moeilijkheden op, noch op de speelplaats, noch in de school. Er heerschte steeds een prettige, opgewekte geest onder de leerlingen.

Het is voor het bestuur eene groote voldoening te kunnen melden, dat de gezondheidstoestand der leerlingen zeer goed was. Hoewel er onder de interne leerlingen er eenige zijn, die ook lichamelijk zwak zijn, was medische hulp zelden noodig. In September werd een onderzoek ingesteld naar het gezicht en het gehoor der leerlingen. Het resultaat was, dat enkelen naar de polikliniek te Arnhem moesten gezonden worden, waar aan drie hunner het dragen van een bril werd voorgeschreven.

Het onderzoek der adspirant-leerlingen geschiedde weder, evenals in de vorige jaren, met welwillende medewerking van dr. J. L. Dobberke, zenuwarts te Arnhem.

Op 1 Januari 1914 bedroeg het aantal leerlingen 23 en wel 10 meisjes en 13 jongens. In den loop van het jaar werden ingeschreven 2 meisjes en 2 jongens, en afgeschreven 5 meisjes en 1 jongen, zoodat op 31 December 1914 het aantal leerlingen bedroeg 21, en wel 7 meisjes en 14 jongens.

De leeftijd dezer kinderen varieert tusschen 7 en 17 jaar. Omtrent den maatschappelijken kring der leerlingen gelden dezelfde opmerkingen van het vorig jaarverslag; van verreweg het grootste gedeelte behooren de ouders tot den min-gegoeden stand. Er zijn onder hen, die zelfs niet in staat zijn iets bij te dragen voor schoolgeld of verpleging.

Het schoolverzuim was zeer gering, uitgezonderd dat van een der externe leerlingen, wier zwakke gezondheid haar alleen toestond de morgenschooltijden bij te wonen.

Vermelding verdient hierbij nog, dat twee meisjes, die om haar gevorderde leeftijd van de school werden ontslagen, op verzoek der voogden in het internaat bleven, om onder deskundige leiding voor de huishouding opgeleid te worden.

Het personeel der school bestond in 1914 uit het hoofd der school, den heer F. Visser en de onderwijzeres mej. T. Themans. Gedurende de maanden Januari, Februari en Maart, werd mej. Themans, die om gezondheidsredenen hare betrekking niet kon waarnemen, vervangen door mej. J. L. Hendriks.

Omtrent het schoolgebouw, de meubelen en de leer- en hulpmiddelen vallen geen bijzonderheden te vermelden. Het gebouw blijft goed voldoen, leer- en hulpmiddelen ten behoeve van het onderwijs zijn in voldoende mate aanwezig.

Rosendaal,
Amsterdam, 25 Maart 1915.

Het hoofdbestuur der Vereeniging tot het verzorgen, opvoeden en onderwijzen van zwakzinnige kinderen,

VAN PALLANDT VAN ROSENDAEL, Voorzitter.
C. ZEEMAN, Secretaris.

X.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Bijzondere School voor zwakzinnigen van de Vereeniging voor Christelijk Onderwijs aan zwakzinnige kinderen te Rotterdam.

Onderwijs.

Het onderwijs werd, evenals het vorige jaar, gegeven gedurende 26 uur per week; bovendien ontvingen de meisjes nog gedurende 1½ uur les in de nuttige handwerken. De schooltijden waren van 9 tot 12 (met een pauze van ¼ uur) en van 1½ tot 3½. De Woensdag- en Zaterdagmiddag waren vrij.

In het leerplan en den rooster van lesuren werden geen veranderingen van beteekenis aangebracht. Het aantal klassen bleef 3, waarvan de eerste, in verband met het aantal leerkrachten, in 2 afdelingen was gesplitst.

De leervakken bleven dezelfde, behalve dat een proef werd genomen met het pitrietvlechten voor de meisjes van de hoogere klassen gedurende den tijd, dat de jongens van die klassen les in houtarbeid ontvingen.

De resultaten van het onderwijs waren zeer bevredigend: zonderen we uit de leerlingen, die slechts korten tijd de school bezochten en de twee, die op eene school voor gewoon lager onderwijs werden geplaatst, omdat de ouders niet wilden gelooven, dat hun kinderen zwakzinnig waren, dan mag van de meeste ontslagen leerlingen verwacht worden, dat ze later in hun onderhoud op bescheiden wijze zullen kunnen voorzien.

Leerlingen.

De school werd bezocht door 75 leerlingen, echter door niet meer dan 64 te gelijk. Hiervan waren 50 leerlingen van 7 tot 12 jaar, 20 van 12 tot 15 jaar en 5 boven 15 jaar; 64 leerlingen kwamen uit arbeidersgezinnen, 6 uit den middenstand en 5 waren kinderen van weduwen.

Evenals vroeger werd als regel aangenomen, dat de leer-

lingen evenveel schoolgeld betalen als zij gaven op de school, die zij te voren bezochten.

Het geneeskundig onderzoek werd, voor zoover noodig, eenmaal per maand gehouden door den aan de school verbonden geneeskundigen raadsman, C. A. van der Loo. Bij dit onderzoek waren ook tegenwoordig de districtsschoolopziener en het hoofd der school. In het geheel werden onderzocht 23 kinderen; hiervan werden er 3 als te laag staande afgewezen; 2 andere werden niet toegelaten, omdat niet overtuigend bleek, dat ze zwakzinnig waren. Toegelaten werden er 18, waarvan 2 voor een proeftijd. Een der toegelaten kinderen werd echter, vóór zij ingeschreven kon worden, in de Heye-stichting opgenomen; ingeschreven werden dus 17 leerlingen.

Twee leerlingen van de hoogste klasse werden in het begin van October toegelaten tot den ambachtscursus, dien de gemeente Rotterdam beschikbaar stelt voor de leerlingen en oud-leerlingen van de scholen voor zwakzinnigen. De een leert boekbinden, de ander schoenmaken. Met goedkeuring van den districtsschoolopziener bezoeken zij de cursus alleen des namiddags; des morgens zijn zij nog op school.

Personeel.

Als vast personeel waren gedurende het geheele jaar werkzaam: J. de Graaff, hoofd der school; P. C. Brandwijk, onderwijzer, J. van Bakergem en C. C. de Quaastniet, onderwijzeressen.

Behalve dit vaste personeel was mejuffrouw A. Scholtens van 1 September tot 31 December als plaatsvervangend onderwijzeres aan de school verbonden.

Gebouw, enz.

Het nieuwe schoolgebouw, dat thans bijna 2 jaren in gebruik is, voldoet geheel aan de goede verwachtingen; geen enkele verandering was noodig.

Uitgezonderd eenige schoolbanken, behoeften geen nieuwe meubelen te worden aangeschaft.

De leer- en hulpmiddelen werden, in verband met de vorderingen der leerlingen, geleidelijk uitgebreid, doch geven ditmaal geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

Overige mededeelingen.

De gemeente Rotterdam bepaalde in het afgelopen jaar, dat het door haar ingestelde geneeskundige schooltoezicht zich o. a. ook zou uitstrekken tot de school der vereeniging.

Het was voor het bestuur aangenaam, dat de reeds aan de school verbonden geneeskundige raadsman, C. A. van der Loo, vanwege de gemeente werd aangesteld als geneeskundig inspecteur aan de school der vereeniging. Genoemde medicus is dus thans in twee qualiteiten aan de school verbonden, namelijk als geneeskundig raadsman vanwege de vereeniging en als geneeskundig inspecteur vanwege de gemeente.

Rotterdam, 1 Maart 1915.

Het bestuur der Vereeniging,

D. DEN BREEMER, Voorzitter.

R. J. F. J. H. NOGAREDE, Secretaris.

XI.

VERSLAGEN over het jaar 1914 omtrent de scholen voor Buitengewoon Onderwijs aan de Borgerstraat, de Plantage Muidergracht n°. 30, de Rustenburgerstraat en de Plantage Muidergracht n°. 8 te Amsterdam van de Vereniging voor spraakgebrekkige en achterlijke kinderen, gevestigd te Amsterdam.

School I aan de Borgerstraat.

In het leerplan en de klassenindeeling is voor school n°. 1 geen verandering gekomen. De school bestaat uit 8 klassen van elk 16 leerlingen als maximum. Het leerplan is uitteraard weinig bindend: met de eene klasse kan veel meer worden bereikt, dan met een andere. Het omvat de volgende leer vakken: 1. *Lezen*; 2. *Nederlandsche taal*; 3. *Rekenen*; 4. *Zaakonderwijs*; 5. *Handenarbeid*, (voor meisjes vrouwelijke handwerken); 6. *Zingen*; 7. *Teekenen* en 8. *Gymnastiek*.

De resultaten van lezen, rekenen, zaakonderwijs en handenarbeid zijn ook dit jaar zeer bevredigend, terwijl de andere vakken geen reden tot klagen geven. Hoezeer men zich beijverde de leerlingen hunne eenvoudige gedachten schriftelijk te leeren uitdrukken, voor de meesten gelukte dit niet.

Een klein zeer eenvoudig briefje is meestal het hoogste, wat val te bereiken; voor andere opstelletjes bezitten maar enkelen eenigen aanleg.

De uitkomsten van de opvoeding — in engeren zin — waren dit jaar zeer goed; de ouders toonden zich tevreden en dankbaar en op de verhouding tusschen school en huisgezin viel gelukkig dit jaar niets aan te merken.

De leerlingen van school I komen voor verreweg het grootste deel voort uit de klassen der min- en onvermogenen.

Slechts voor enkelen wordt eenig schoolgeld betaald, varieerende tusschen 6 en 20 cents per week, terwijl dit jaar 44 in de termen vielen om naar de „eetzaal” te gaan en van de vereniging „Het Schoolkind” gekleed en geschoeid te worden. (Andere jaren varieerde dit aantal tusschen 7 en 13).

Overeenkomstig den wensch van den districts-schoolopziener worden geen kinderen meer opgenomen beneden 8-jarigen leeftijd. De meesten verlaten de school op 14 à 15-jarigen leeftijd. Ook dit jaar gaf de districts-schoolopziener echter verlof eenige leerlingen in bijzondere gevallen langer op school te houden.

Als vroeger werden ook dit jaar alle kinderen, voor wie plaatsing bij den schoolopziener werd aangevraagd, onderzocht door een medisch-paedagogische commissie, waarvan de medische leden door het gemeentebestuur werden aangewezen.

De lichamelijke gezondheidstoestand werd gecontroleerd en zooveel noodig verzorgd door den schoolarts, die sinds September in dit werk wordt bijgestaan door een gediplomeerde schoolverpleegster, die alle dagen de school komt bezoeken.

Op 1 Januari telde de school 118 leerlingen, t. w.: 85 jongens en 36 meisjes.

In den loop van het jaar vertrokken er 29, terwijl 41 werden opgenomen, zoodat op 31 December het aantal bedroeg 130, nl. 94 jongens en 36 meisjes.

Van de oud-leerlingen gingen 19 aan het werk en 10 naar andere inrichtingen.

Aan de school werken met den directeur 4 onderwijzeressen — van wie één de functie heeft van adjunct-directrice — en 4 onderwijzers.

Met het oog op het verlof wegens ziekte verleend aan twee der onderwijzeressen en de tijdelijke vacature zijn als tijdelijke onderwijzeressen werkzaam geweest:

1. mejuffrouw A. van Kammen, van 1 Jan.—1 Mei; 2. mejuffrouw W. Sleef, van 1 Jan.—16 Maart, en van 1 Jan. tot 1 April mej. G. Putman.

Met 1 Mei trad de nieuwbenoemde onderwijzer, de heer J. J. Edens in functie. Verdere mutaties zijn niet voorgekomen, zoodat op 31 December werkzaam waren:

1. A. Boorsma, directeur; 2. M. Barreveld Buse, adj.-directrice; 3. C. A. M. Koets, 4. J. H. W. Beckeringh van Loenen, 5. J. C. Scholten—Hoefman, onderwijzeressen; 6.

Y. G. v. d. Veen, 7. R. Hoogland, 8. H. Dankelman, 9. J. J. Edens, onderwijzers.

Het bestuur overweegt de mogelijkheid zijn zorgen uit te breiden ook over de ontslagen leerlingen en heeft in studie genomen de zaak der zoogenaamde „After care”, waarvoor een afzonderlijke commissie is in het leven geroepen.

In een enkel geval werd reeds de proef genomen met een oud-leerling, die bij een landbouwer in de leer werd gedaan, gedeeltelijk op kosten van het bestuur.

School II. Plantage Muidergracht 30.

Toen 12 jaar geleden school n°. 2 nog slechts 4 klassen telde, deed zich de behoefte aan meer plaats duidelijk gevoelen. En nu er voor hetzelfde stadsgedeelte behalve school n°. 2 nog een tweede school, school n°. 4, bestaat, welke beide scholen samen 16 klassen tellen, lijkt het er soms op, of er nog geen gelegenheid genoeg is, om de achterlijke leerlingen der lagere scholen dezer buurt allen te plaatsen. Het zijn voornamelijk de Joden- en eilandenbuurt, die de leerlingen voor de scholen n°. 2 en n°. 4 leveren.

Op 1 Januari 1914 telde school n°. 2:

	122 leerlingen: 40 meisjes, 82 jongens;			
Afgevoerd werden:	34	„	9	„
	88	„	31	„
Ingeschreven „	42	„	15	„
Totaal op	—	—	—	—
31 December 1914:	131	„	46	„

Door het eervol ontslag, op hun verzoek, aan twee leden van het onderwijzend personeel verleend, kwam er wijziging in de samenstelling van dat personeel.

De heer H. M. van der Zanden werd tegen 16 Augustus benoemd tot directeur der school voor slechthoorenden; mevr. M. G. ter Veen—de Wit legde haar betrekking neer tegen 1 September.

In hun plaats werden benoemd:

1. de heer A. Tonneman jr., onderwijzer aan de gemeentelijke school voor zwakzinnigen te Arnhem;
2. mejuffrouw S. Heymans, onderwijzeres aan een openbare lagere school te Amsterdam.

Beiden treden in 1915 in functie.

Door de mobilisatie werd bovendien de onderwijzer P. de Boer onttrokken aan de school.

Drie plaatsvervangende onderwijzeressen werden aangesteld: 16 Aug. mejuffrouw E. J. Pluvier; 1 Sept. mejuffrouw C. Rijkse; 15 Sept. mejuffrouw J. Kakebeek.

Na de groote vakantie had het legerbestuur beslag op school n°. 2 gelegd, waardoor de klassen van school n°. 2 in drie verschillende gebouwen werden ondergebracht: 4 klassen in school IV voor B. O., 2 klassen O. L. S. aan de Zeeburgerdijk, 2 klassen school voor U. L. O. Zeeburgerdijk.

De kinderen moesten gegroepeerd worden naar hun woonplaats; van uitwisseling bij vakken, waar zulks noodig is, was geen sprake; handenarbeid en gymnastiek konden slechts voor een zeer klein gedeelte gedaan worden.

Gelukkig kon 1 December de school weer in gebruik genomen worden.

Personeel van school II:

I. Schreuder Azn., directeur; P. de Boer, P. F. Bellaart, K. F. Traanberg en A. Tonneman jr., onderwijzers; mejuffrouw G. van Loenen, mevrouw W. A. H. Penning—Kroonder, mejuffrouw W. de Zwart, en mejuffrouw S. Heymans, onderwijzeressen.

School III aan de Rustenburgerstraat.

In Januari 1914 is de school begonnen met 67 + 6 = 73 leerlingen. Het taantal klassen is 5 gebleven; in het leerplan en in de leervakken is geen verandering gebracht.

Over het algemeen is er bij de kinderen vooruitgang op te merken. Enkelen zijn te oud voor de klas waar ze zitten en hebben zeer veel moeite iets vooruit te komen. Dit getal is echter gering.

Het verloop der schoolbevolking sedert de opening der

school in Juni 1909, tot eind December 1914 moge blijken uit het volgend overzicht.

I. In een gesticht:

- a. met groote, zedelijke gebreken, 2 (maatschappelijk ongeschikt);
- b. wegens familieomstandigheden 2;
- c. wegens familieomstandigheden en zedelijke gebreken 2¹⁾;
- d. krankzinnig verklaard ('s Heerenloo) 1;
- e. toevallijders 2.

Opmerking. Alle 9 zijn jongens.

II. Bij de ouders in huis (3 jongens en 7 meisjes):

2 jongens en 3 à 4 meisjes komen ook in aanmerking voor gestichtsverpleging, of wegens ongeneeslijke ziekten of wegens ongeschiktheid voor de maatschappij.

III. 3 jongens zijn overleden.

Deze 3 hadden later nooit in eigen onderhoud kunnen voorzien. Ongeschikt voor de Maatschappij.

IV. 12 leerlingen zijn wegens verhuizing in de stad overgeplaatst naar andere scholen der vereeniging.

- 1 naar de Christelijke school voor zwakzinnigen;
- 1 naar een instituut;
- 1 naar een Katholieke jongensschool;
- 1 vertrokken naar Duitsland;
- 1 naar Australië;
- 1 naar Aalsmeer (is geen 3 weken bij ons geweest);
- 1 naar Veendam.

V. 17 (14 jongens en 3 meisjes). Zijn in de maatschappij.

1. Bij een boterboer. Gaat met een kar, meestal met zijn baas door de stad. Afgekeurd voor den militairen dienst.
2. Bij een bierbottelaar.
3. (Meisje.) Is al in Montfoort geweest. Slechte verwachtingen.
4. Bij een zaak in gasgloeilichtkousjes.
5. Bij een melkinrichting (spoelt flesschen, maakt boterpotten enz. schoon. Bezorgt boter).
6. Schoenmakersleerling. Is nu onder dienst.
7. Bij een rijtuig Schilder.
8. Bij een suikerbakker.
9. In de poedervullerij van een cacao-fabriek.
10. Bij Plancius, melkjongen bij een kar.
11. (Meisje.) Op een sponsenfabriek.
12. Loop- en winkeljongen in een schoenenmagazijn.
13. Op een kartonnage-fabriek. Loopjongen, verhuisd naar Zuilen.
14. Op de ambachtsschool aan de Westerstraat; zal trachten bankwerker te worden.
15. Bij een koekbakker. Loop- en leerjongen.
16. Bij een wagenmaker.
17. (Meisje.) In een eenvoudig dienstje (al eenige keeren veranderd van dienst).

De verdiensten loopen van f 1,50 en kost, f 2,25, f 2,50, f 3,— tot f 5 per week.

Een overzicht van den leeftijd der leerlingen, eind December 1914, geeft het volgend lijstje.

Geboren in:

	1899,	1900,	1901,	1902,	1903,	1904,	1905,	1906
M.	2	1	3	2	2	3	3	1
M.	1	8	7	11	7	11	13	4
Totaal	3	9	10	13	9	14	16	5 = 79

Het schoolgeld bedraagt 4, 6, 8, 10, 12, 16 of 20 cent per week; voor 3 leerlingen wordt ieder f 10, voor één f 25 en voor één f 75 per jaar betaald. De grootste helft der leerlingen is kosteloos geplaatst.

Het geneeskundig toezicht wordt uitgeoefend door den schoolarts, sedert September bijgestaan door een schoolverpleegster.

Op 1 Januari 1914 waren er 67 leerlingen. Toegelaten zijn tot 31 December 1914 23 leerlingen. Ontslagen zijn tot 31 December 1914 11 leerlingen. Aantal leerlingen op 31 December 1914 79 leerlingen, namelijk 17 meisjes en 62 jongens.

Op 1 Januari 1914 is de heer S. Bosma, van Akkrum, en op 1 Februari mej. A. C. Bedijs, van IJmuiden, in functie getreden.

Mejuffrouw Borgman kreeg de eerste twee maanden van het jaar verlof tot herstel van gezondheid. Mejuffrouw C. G. Rijkens was zolang tijdelijk werkzaam. Het nieuwe schoolgebouw, dat verrijst naast het tegenwoordige hulpgebouw nadert zijn voltooiing, zoodat het waarschijnlijk na de groote vacantie in 1915 in gebruik kan worden genomen.

Het personeel van school III bestaat uit:

P. Ypes, directeur; W. Scheffener, G. C. A. de Braal en S. J. Bosma, onderwijzers; J. Borgman en A. C. Bedijs, onderwijzeressen.

School IV, Plantage Muidergracht 8.

In 1914 waren de vorderingen in handenarbeid van sommige leerlingen zoo ver gevorderd, dat een groep kon worden gevormd, die in houtarbeid onderwezen kon worden. Dit onderwijs wordt gegeven in de slöydzal van school II voor Buitengewoon Onderwijs.

Het aantal klassen is in April 1914 van 6 op 8 gebracht. Zooveel mogelijk naar hun vorderingen gerangschikt zijn de leerlingen in deze klassen ondergebracht; de leeftijd van de leerlingen voor enkele klassen loopt echter nog al uiteen. Een verschil van drie jaar in leeftijd is geen zeldzaamheid. In verband met het driejarig bestaan van school IV voor B. O. dient er op gewezen, dat deze 8 klassen nog niet een regelmatige klasse-indeeling vormen.

De resultaten van het onderwijs kunnen bevredigend worden genoemd. In de hoogste klasse is het mogelijk gebleken over het algemeen de kinderen te leeren rekenen met getallen tot 1000 en daarboven. Zij werden geoefend in het schriftelijk uitdrukken hunner gedachten, doch de zinsvorming blijft gebrekkig, de taalfouten zijn vele en de meeste leerlingen hebben moeite met de volledige teruggave van den inhoud. Een eenvoudig overzicht van ins land is allen bijgebracht. De resultaten van het aardrijkskundig onderwijs vallen mee. Slechts één jongen bleek voor dit onderwijs ongeschikt.

In den regel gaan leerlingen, die den 14-jarigen leeftijd bereikt hebben, van school. Een enkele maal wenschen de ouders echter voor zulke kinderen nog onderwijs. Sommige ouders nemen hun kinderen vroeger van school omdat zij de geringe verdiensten niet kunnen missen. Armoede en onkunde leiden meestal tot dit besluit. Ter voorkoming van dit euvel en tevens ter bestrijding van het veel voorkomend willekeurig schoolverzuim is toepassing van de Leerplichtwet op onze scholen dringend noodzakelijk, gepaard met een uitbreiding van den leerplicht-leeftijd.

Het 5de deel der schoolbevolking betaalt schoolgeld, meestal het minimum tarief. De maatschappelijke toestand in dit oorlogsjaar heeft vrijstelling van schoolgeld dikwijls noodzakelijk gemaakt.

Het geneeskundig toezicht werkte uitmuntend. Het wordt sinds September gesteund door de werkzaamheden van een schoolverpleegster, wier arbeid uitstekend voldoet.

Het aantal leerkrachten bedroeg op 1 Januari 1914: 6.

¹⁾ Een dezer leerlingen is geplaatst in de J. P. Heyestichting; is op 16-jarigen leeftijd ontslagen en is nu werkzaam te Amsterdam in een boter- en melkinrichting, waar hij goed verdient.

Verbonden waren aan school 4 voor B. O. de dames: mevr. H. L. v. d. Sluis—Tiggelaar, mevrouw C. M. Snijder—Klok, M. J. Bauer—Verhoog, en de heeren D. Stolker, directeur; W. v. d. Sluis, T. Veldhuizen, J. P. Vlaming.

Bij de uitbreiding van het aantal klassen in April werden nog benoemd de heer I. B. Peeren en mej. C. Abcouwer.

Amsterdam, 29 Maart 1915.

Het bestuur der Vereeniging voor Spraakgebrekkige en achterlijke kinderen te Amsterdam,

JITTA, Voorzitter.

P. DE VOS, Secretaris.

XII.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de school van de Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke Scholen voor Zwakzinnigen, te Amsterdam.

(Uitgebracht door het hoofd der school aan het bestuur der Vereeniging.)

Inlichtingen van algemeen aard.

Resultaten.

Over de resultaten van het onderwijs mogen we, over het algemeen, tevreden zijn.

Enkele leerlingen gingen uit de 4de klasse het leven in, die flink geprofiteerd hadden van het onderwijs.

Het taalonderwijs levert steeds veel moeilijkheden op. Ondanks alle moeite van den onderwijzer, blijft het aantal fouten bij velen groot.

Aan enkele leerlingen der 4de klasse is het aanvankelijk aardrijkskundig- en geschiedenisonderwijs goed besteed.

De resultaten van den handenarbeid mogen goed genoemd worden. De houtarbeid trekt de jongens aan.

Leeftijd, maatschappelijke kring, schoolgeld, geneeskundig onderzoek.

De leeftijd der leerlingen liep, ook in de verschillende klassen, zeer uiteen.

De leerlingen kwamen uit verschillende standen der maatschappij; de nette arbeidende klasse was verre in de meerderheid.

Het schoolgeld over 1914 bedroeg ruim f 400; 22 leerlingen bezochten de school kosteloos. De leerlingen werden voor de opnemingsonderzoek door de medisch-paedagogische commissie, bestaande uit prof. dr. L. Bouman, dr. D. J. Beck en het hoofd der school.

Personeel.

Op 31 December waren aan de school verbonden: A. J. Calliber, hoofd der school; C. D. van Ginkel en C. M. Tankink, onderwijzers; J. G. Schenck en A. M. L. Hartjes, onderwijzeressen.

Mutatiën kwamen in 1914 niet voor. Mej. Hartjes en de heer Tankink behaalden in 1914 diploma A. en B., mejufvrouw Hartjes diploma A.

Gebouw, schoolmeubelen, leer- en hulpmiddelen.

De ambtswoning, boven de school werd ontruimd en gedeeltelijk ingericht tot een nieuw klaslokaal.

De schoolmeubelen en leermiddelen zijn in goeden staat. Schoolbehoeften worden steeds voldoende verstrekt.

Mededeelingen van anderen aard.

In 1914 konden, wegens den oorlogstoestand, geen leerlingen naar buiten gezonden worden. Evenmin werd een schoolfeest gehouden.

Negen leerlingen bezochten de Kindervoeding.

Onwettig schoolverzuim kwam bij een paar leerlingen, steeds dezelfde, geregeld voor.

Evenals vorige jaren, genoten we ook nu weer een gemeentelijk subsidie. De school werd verschillende malen door den daarvoor aangewezen inspecteur bezocht.

Amsterdam, Maart 1915.

Het hoofd der school,

A. J. CALLIBER.

Gewaarmerkt:

Namens het bestuur,

J. TH. R. SCHREUDER, Voorzitter.

H. BONDA, Iste-Secretaris.

XIII.

VERSLAG over het jaar 1914 omtrent de Bijzondere School voor Zwakzinnigen te Maastricht, opgericht den 1sten September 1912, van het Zedelijk Lichaam, onder de zinspreuk: „Sub praesidio Beatae Mariae Virginis, sine macula conceptae”, gevestigd te Maastricht.

(Uitgebracht door het hoofd der school aan het bestuur van het Zedelijk Lichaam.)

Inlichtingen van algemeen aard.

Het onderwijs. Dit jaar is in het onderwijs alleen wijziging gebracht, voor zooverre betreft het uitbreiden van den handenarbeid met de houtbewerking. Behooren de lessen in handenarbeid in het algemeen tot de prettigste voor de leerlingen, in het bijzonder geldt dit voor de lessen in houtslöjd. Een sprekend bewijs hiervoor hebben wij in een leerling, die de school zou verlaten, maar ter wille van den houtarbeid bleef. Uit de omstandigheid, dat reeds drie onzer leerlingen bijna veertien jaar oud zijn, blijkt, dat de ouders ons werk waardeeren, te meer, wijl in Maastricht over het algemeen bij de behoeftige ouders het streven bestaat, de kinderen zoo spoedig mogelijk naar de fabriek te sturen. Het onderwijs wordt dan ook zoo aangenaam mogelijk gegeven, terwijl het tevens wordt dienstbaar gemaakt, om bij de leerlingen plichtbesef aan te kweken, alsmede hen te gewennen aan zelfbeheersching.

Met blijdschap merkt ondergeteekende op, dat het karakter van de leerlingen door het verblijf op de school eene zichtbare verandering ten goede ondergaat. Hierop oefent ook een zeer gunstigen invloed het bijeenzijn van kinderen uit verschillende standen. Dat vooral het spel tot de karaktervorming bijdraagt, daarvan zien wij dagelijks sprekende bewijzen. Het gemeenschappelijk spel wordt dan ook getrouw beoefend, en om de belangstelling der leerlingen daarbij levendig te houden, wordt in de spelen zooveel mogelijk afwisseling gebracht.

Leerplan. Daar de school nog te kort bestaat, om met zekerheid te kunnen bepalen, hoeveel leerstof in zes jaar kan behandeld worden, is ook wederom dit jaar in overleg met den heer distictsschoolopziener slechts een gedeeltelijk leerplan opgemaakt, nl. voor vier jaar. De rooster van lesuren onderging eene kleine verandering. Voor de hoogste klas zijn bij wijze van proef de schooltijden op Woensdag en Zaterdag met een kwartier verlengd, hetgeen noodig bleek voor de lessen in karton- en houtarbeid. Door in de beide leerlokalen de uren voor lezen te doen samenvallen, is het mogelijk voor dit vak leerlingen tijdelijk van klas te laten verwisselen, waardoor groepen van ongeveer gelijkgevoerden verkregen worden. De verdeling van het aantal lesuren over de leervakken, alsmede de regeling der schooltijden bevielen uitstekend.

Godsdienstonderwijs. Het godsdienstonderwijs dat natuurlijk op onze school eene voornamelijk plaats inneemt, brengt eigenaardige moeilijkheden met zich, in het bijzonder wat de keuze der leerstof betreft. Wij trachten dit onderwijs zoo aanschouwelijk mogelijk te geven en hebben daarom voor de behandeling der H. Mis een houten altaartje vervaardigd, dat wij met veel vrucht gebruiken. Als hulpmiddelen voor het onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis doen uitstekend dienst de Engelsche platen van Nelson. Het is vooral de Gewijde geschiedenis, die zooveel bijdraagt, tot de zedelijke vorming der leerlingen, doordat zij een rijkdom van toepassingen biedt voor het dagelijksch leven.

Nederlandsche taal. Geen gelegenheid laten wij voorbijgaan, om de leerlingen te oefenen in het zuiver en gearticuleerd spreken. Een grooten steun hiervoor vinden wij in de taalmethode, getiteld: „In nieuwe richting van Alberts en Martens”, waarmee wij dit jaar begonnen zijn eene proeve te nemen.

Lezen. Met de leesmethode van Kloostermans bereiken wij ook dit jaar wederom mooie resultaten. Van de zestien leerlingen, die tot den eersten leerkring behooren, kunnen er tien de woorden met dubbelen medeklinker op het eind, terwijl er drie, die in het tweede lokaal des leeslessen volgen, twee lettergreepige woorden kunnen lezen. Van de zestien leerlingen, behoorende tot den tweeden leerkring, kunnen er tien de woorden met *a, e, i, o, u* op het einde van een lettergreep, de woorden met dubbelen medeklinker vooraan en de hoofdletters lezen. Drie hunner volgen de leeslessen in het eerste lokaal. Als toepassing wordt veel werk gemaakt van dictée's, zoowel met schrijf- als met drukletters. Tot dat doel hebben wij de letterdoozen van Malmberg aangeschaft, waarmee de kinderen gaarne bezig zijn.

Schrijven. Eenigen uitgezonderd, kunnen alle leerlingen van den eersten leerkring de kleine letters met potlood schrijven; ze zijn met de kop- en staartletters begonnen. Die van den tweeden leerkring kunnen met inkt reeds enkele kopletters schrijven.

Rekenen. Van de zestien leerlingen uit het eerste lokaal kunnen er acht optellen met 1, 2, enz. tot 10, zes maken sommetjes als $14 + 3$, $17 - 5$, terwijl de twee overigen zeer weinig vorderingen maken. Van de zestien leerlingen uit het tweede lokaal kennen er tien de telling tot 100 en van de bewerkingen met de getallen tot 100 het eenvoudigste geval der optelling. Zes jongens kennen alle gevallen der optelling en aftrekking tot 100, alsmede de tafels 2, 3, 4, 5 en 10.

Vrije- en ordeoefeningen. Meer en meer blijkt, dat de les in vrije- en ordeoefeningen op de school voor zwakzinnigen onmogelijk kan gemist worden. Eene goede houding, zin voor orde en regelmaat, oefening in oplettendheid en zelfbeheersching, harmonische ontwikkeling der organen en spieren, ziedaar eenige van de voordeelen, welke dit onderwijs oplevert.

Teekenen. De Reformmethode, bij het teekenen gevolgd, voldoet nog steeds, en het is aardig te zien, hoe verschillende leerlingen met eene zekere vrijmoedigheid eene stevige lijn neerzetten. Anderen geven bij het vrij-teekenen soms een verrassenden kijk in hun denken en voelen. Sommigen maken niets van geheugenteekenen, doch ook hier geldt het, dat men zich door de geringe vorderingen van enkelen niet moet laten ontmoedigen.

Zingen. Wat het zingen betreft, moet opgemerkt worden, dat de resultaten verkregen met de cijfermethode beter zijn dan die met het notenschrift.

Slöjd. Terwijl er naar gestreefd werd met het gewone onderwijs zooveel mogelijk goede resultaten te verwerven, werd niet minder zorg en tijd besteed aan de slöjdvakken. Deze toch dwingen den leerling tot nauwkeurig en spierbeheerschend werk en zijn bovendien de belangrijke voorbereiding tot de vakopleiding. Naast het leggen van platen, het vouwen, knippen, plakken, papier- en kleiarbeid, werd iedere week ook eene les besteed aan het prikken en borduren, waarvoor de figuren van Hubé zeer geschikt bleken. Voor zwakzinnigen is deze oefening niet genoeg aan te bevelen.

Daar in den tweeden leerkring thans ook houtarbeid beoefend wordt, bleef er minder tijd beschikbaar voor papier- en kleiarbeid. Om de kleiprodukten zoo natuurgetrouw mogelijk weer te geven, worden de stukjes, die bewaard bleven, gekleurd en daarna gevernist; eene ware belooning voor den kleinen werker!

Bij den kartonarbeid, waarmee we in het begin van het jaar een aanvang maakten, bleek, dat er te veel tijd besteed moest worden aan het teekenen, om de technische moeilijkheden van dezen arbeid te overwinnen. Ten einde den jongens veel oefening te geven in het goed vasthouden van het mes en het snijden, hebben wij de „Formbogen van Koch” gebruikt. Verschillende voorwerpen uit de omgeving van het kind als stoel, tafel, klok, lessenaar, bank, bloementafeltje, enz. zijn in karton uitgeslagen, zoodat de teekening klaar is en de geheele tijd aan het snijden kan besteed worden. Te meer bleek dit wenschelijk, omdat van sommigen de krachten te zwak waren, om zelfs door het dunne houtbord te komen. Een zestal kunnen deze oefeningen geheel zonder hulp maken. Alleen worden ze nog geholpen bij het in elkaar zetten. Als de voorwerpen, waarvan de moeilijkste nog nu en dan tusschen het andere kartonwerk worden gegeven, klaar zijn, zal er een woninkje uit samengesteld worden, dat de jongens zelf mogen behangen en meubileren. Bij elke geschikte gelegenheid maken de jongens voorwerpen, die zij in school of elders kunnen gebruiken. Doordat wegens de ongelukkige tijdsomstandigheden het aanschaffen der gereedschappen voor den houtarbeid met veel moeilijkheden gepaard ging, konden wij niet, zooals wij oorspronkelijk van plan waren, op 1 September met houtslöjd beginnen, maar pas half December. Om het groot verlangen der leerlingen naar dit „fiksche” werk vast een weinig te bevredigen, werden van te voren eenige zaag- en spijkeroefeningen gegeven, waaruit bleek, dat er verschillenden bij waren, die deze gereedschappen al aardig wisten te hanteeren.

Leerlingen.

De leeftijd der leerlingen is als volgt:

geboren in 1901	3
„ „ 1902	2
„ „ 1903	3
„ „ 1904	10
„ „ 1905	12
„ „ 1906	2

Begin September 1914 werd plaatsing verzocht voor twee kinderen, het eene afkomstig van eene bijzondere, het andere van eene openbare school. Na het medisch-paedagogisch onderzoek werd besloten met deze leerlingen voor drie maanden een proef te nemen. Na veertien dagen de lessen gevolgd te hebben, bleek de eene lijdende aan hysterische toevallen. In overleg met den schoolarts besloot ondergeteekende het kind drie maanden rust te geven. Mochten de toevallen zich na dit tijdsverloop herhalen, dan zou voor het welzijn der andere kinderen verwijdering van de school noodzakelijk zijn.

Den 23sten October 1914 werd voor de eerste maal opname verzocht voor een kind van protestantsche ouders. Daar het maximum aantal leerlingen was bereikt, moest het geweigerd worden.

Schoolverzuim.

Een paar gevallen uitgezonderd, gaf het schoolverzuim alle reden tot tevredenheid, hetgeen wij vooral hieraan toeschrijven, dat bij afwezigheid van een der leerlingen, den ouders onmiddellijk naar de reden hiervan gevraagd wordt. Slechts bij één kind moeten wij het herhaaldelijk schoolverzuim wijten aan onverschilligheid der ouders. In zulk geval zou alleen door de Leerplichtwet, die helaas voor deze scholen nog niet bestaat, kunnen voorzien worden.

Gezondheidstoestand.

Een onzer leerlingen was voortdurend absent wegens ziekte. Het is dezelfde, die al voor twee jaar eene operatie in de keel had moeten ondergaan, waartoe echter de ouders niet te bewegen waren. Thans moet evenwel de operatie plaats

hebben op last van den huisdokter. Een ander kind is wegens hoofdzeer verschillende malen in het ziekenhuis onder behandeling geweest. Dan hebben wij nog een chorea-lijder, die misschien gevaarlijk kan worden voor zijne medescholieren. Het zou jammer zijn, wanneer wij het kind om die reden van de school moesten verwijderen, daar het van nature een goed hart bezit en niet zonder aanleg is.

Overigens laat de gezondheidstoestand der leerlingen niets te wenschen over. Zoodra zich bij een hunner een ziekteverschijnsel voordoet, roepen wij onmiddellijk de hulp in van den schoolarts, die aanstonds bereid is, het noodige advies te geven.

Schoolgeld.

Kort geleden hoorde ondergeteekende de klacht uiten: „Mijn kind is nooit op eene kosteloze school geweest.” Het maakt blijkbaar op bemiddelde ouders een ongunstigen indruk, dat zij thans geen schoolgeld meer behoeven te betalen. Zeker zou het aanzien van de school aanmerkelijk stijgen, wanneer men als regel aannam, dat van iederen leerling het schoolgeld werd geheven, dat vroeger betaald werd.

Gebouw, schoolmeubelen, leermiddelen.

Het schoolgebouw voldoet aan de eischen, door de regelen gesteld. De speelplaats is gedeeltelijk overdekt.

De schoolmeubelen bevinden zich in een zeer goeden staat en werden nog vermeerderd door een achttal dubbele schaaft-

banken. Het aantal leer- en hulpmiddelen werd belangrijk uitgebreid: o. a. eene groote collectie uitstekende gereedschappen ten behoeve van het onderwijs in den houtarbeid, 22 nieuwe platen voor het godsdienst- en taalonderwijs, een stel taalboekjes, een aantal legdoozen, enz. Voor den onderwijs werden nog verschillende studieboeken aangeschaft.

Mededeelingen van anderen aard.

Hoewel wij het rooken en het bezoeken der bioscoop bij onze leerlingen met alle kracht tegengaan, lijden onze pogingen vaak schipbreuk, doordat de ouders niet genoeg medewerken. Waarschijnlijk ten gevolge van den oorlog viel er eene sterke vermindering in het sparen waar te nemen.

Meer nog dan andere jaren ontvingen verscheidene leerlingen kleeding, schoeisel en versnaperingen, o. a. bij gelegenheid van het St. Nicolaasfeest en op het feest van Onnoozele Kinderen. *

Maastricht, 26 Februari 1915.

Het hoofd der school,

J. J. WILLEMS.

Gezien en goedgekeurd door het bestuur der school:

A. KLERKS, Voorzitter.

J. A. JANSSEN, Secretaris.